

UNIVERZA V LJUBLJANI  
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

# **ANALIZA POTROŠNJE V SLOVENIJI**

Ljubljana, oktober 2010

JANA GRAŠIČ

## **IZJAVA**

Študentka JANA GRAŠIČ izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom PROF. DR. MARJANA SENJURJA, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne \_\_\_\_\_ Podpis: \_\_\_\_\_

## **Kazalo**

UVOD.....	1
1 POTROŠNJA IN RAZPOLOŽLJIV DOHODEK GOSPODINJSTEV.....	2
1.1 Opredelitev potrošnje .....	2
1.2 Razpoložljiv dohodek gospodinjstev.....	4
2 POTROŠNA FUNKCIJA.....	6
2.1 Keynesova potrošna funkcija .....	9
2.2 Friedmanova hipoteza potrošnje permanentnega dohodka .....	12
3 ANALIZA STRUKTURE POTROŠNJE GOSPODINJSTEV .....	20
3.1 Izdatki gospodinjstev za življenjske potrebščine po namenu porabe za Slovenijo ...	21
3.2 Spreminjanje strukture potrošnje v Sloveniji v obdobju 1997–2007 .....	27
3.3 Primerjava strukture potrošnje slovenskih gospodinjstev s povprečnimi evropskimi .....	28
3.3.1 Povprečni izdatki evropskih in slovenskih gospodinjstev za končno potrošnjo	29
3.3.2. Primerjava strukture potrošnje v Sloveniji in EU.....	31
4 OPREMLJENOST GOSPODINJSTEV S TRAJNIMI DOBRINAMI.....	33
4.1 Dostop do interneta in njegova uporaba.....	36
SKLEP .....	<b>Error! Bookmark not defined.</b>
LITERATURA IN VIRI.....	40

## Kazalo tabel

TABELA 1: DELEŽ IZDATKOV GOSPODINJSTEV ZA KONČNO POTROŠNJO PO DOHODKOVNIH RAZREDIH, 2007, V %.....	23
TABELA 2: DELEŽ IZDATKOV GOSPODINJSTEV ZA KONČNO POTROŠNJO PO NAMENU, SLOVENIJA, V %.....	27
TABELA 3: IZDATKI GOSPODINJSTEV ZA KONČNO POTROŠNJO DRŽAV ČLANIC EU, V PPS.....	30
TABELA 4: INDEKSI DELEŽEV DOSEGANJA VREDNOSTI IZDATKOV ZA KONČNO POTROŠNJO NA GOSPODINJSTVO, SLOVENIJA V PRIMERJAVI Z EU-15, NMS-12 IN EU-27 .....	31
TABELA 5: STRUKTURA IZDATKOV GOSPODINJSTEV ZA KONČNO POTROŠNJO, EU-15, NMS-12, EU-27 TER SLOVENIJA, V %.....	32
TABELA 6: DELEŽ GOSPODINJSTEV, KI RAZPOLAGA S TRAJNIMI POTROŠNIMI DOBRINAMI, SLOVENIJA, 2007, V %.....	34
TABELA 7: POSEDOVANJE TRAJNIH DOBRIN GLEDE NA SKUPNI RAZPOLOŽLJIV DOHODEK GOSPODINJSTVA, SLOVENIJA, V %.....	35
TABELA 8: POSEDOVANJE IZBRANIH DOBRIN GLEDE NA TIP GOSPODINJSTVA, SLOVENIJA, V % .....	36
TABELA 9: UPORABA IN DOSTOP DO INTERNETA, SLOVENIJA, V % .....	37

## Kazalo slik

SLIKA 1: GIBANJE DELEŽA KONČNE POTROŠNJE GOSPODINJSTEV V BDP SLOVENIJE V OBDOBJU 1997–2008 .3	
SLIKA 2: KATEGORIJE RAZPOLOŽLJIVEGA DOHODKA NA STRANI VIROV IN PORABE V DELEŽU RAZPOLOŽLJIVEGA DOHODKA, SLOVENIJA IN EU-27, 2008, V % .....	5
SLIKA 3: STRUKTURA IZDATKOV GOSPODINJSTEV ZA KONČNO POTROŠNJO, SLOVENIJA, 2007, V %.....	21

## UVOD

Ekonomisti so v svojih razpravah dokaj pozno začeli uporabljati pojem potrošnja. S potrošniškim vedenjem so se prvi začeli ukvarjati predstavniki marginalistov konec 19. stoletja. Šele leta 1936 pa je J. M. Keynes predstavil potrošno funkcijo in opredelil dejavnike, ki vplivajo na raven potrošnje v nekem gospodarstvu. Poudaril je vlogo tekočega razpoložljivega dohodka kot glavnega dejavnika potrošnje, pozneje pa so se razvile tudi druge teorije potrošnje, ki večinoma temeljijo na dohodku, vendar pa poudarjajo tudi pomembnost drugih dejavnikov (Ferk, 2007b, str. 1).

Potrošnja je cilj gospodarske aktivnosti, je v ozadju motivacije delovnih naporov ljudi in z njo ljudje zadovoljujejo svoje potrebe, zato ima posebno mesto v makroekonomiji. Zaradi nje poteka proizvodnja. Glede na to, da je potrošnja namenjena zadovoljevanju človekovih potreb, je ena od bolj stabilnih makroekonomskih kategorij (Senjur, 2001, str. 87). Danes so izdatki za končno potrošnjo gospodinjstev največja kategorija izdatkovne strukture bruto domačega proizvoda.

Proučevanje potrošnje pa je pomembno tudi zato, ker se del razpoložljivega dohodka gospodinjstev, ki se ne porabi, prihrani. Prihranki pa so na razpolago za financiranje investicij. Z njimi se financira tudi primanjkljaj v proračunu države in presežek na tekočem računu plačilne bilance. Potrošnja kot taka in preko prihrankov je povezana z vsemi pomembnimi makroekonomskimi spremenljivkami (Senjur, 2001, str. 87).

Pri proučevanju potrošnje pa je pomembno pogledati tudi strukturo potrošnje, saj je to eden izmed kazalnikov razvitosti gospodarstva in tudi blaginje, saj se z njenim večanjem izdatki za hrano in osnovne življenjske potrebščine manjšajo, povečuje pa se delež luksuznih dobrin in storitev (komunikacije, kultura, rekreacija).

V diplomskem delu bom analizirala potrošnjo gospodinjstev v Sloveniji in jo primerjala s potrošnjo v Evropski uniji (EU). V prvem delu bom na kratko opredelila potrošnjo in glavni vir trošenja – razpoložljiv dohodek. V nadaljevanju bom ekonometrično preverjala odvisnost med potrošnjo in dohodkom, in sicer s Keynesovo potrošno funkcijo in potrošno funkcijo permanentnega dohodka. Naslednje poglavje bom namenila strukturi potrošnje slovenskih gospodinjstev, ki jo bom primerjala s tisto v državah EU. Za konec pa bom še na kratko proučila opremljenost gospodinjstev s trajnimi dobrinami ter dostopnost gospodinjstev do interneta in njegovo uporabo.

# 1 POTROŠNJA IN RAZPOLOŽLJIV DOHODEK GOSPODINJSTEV

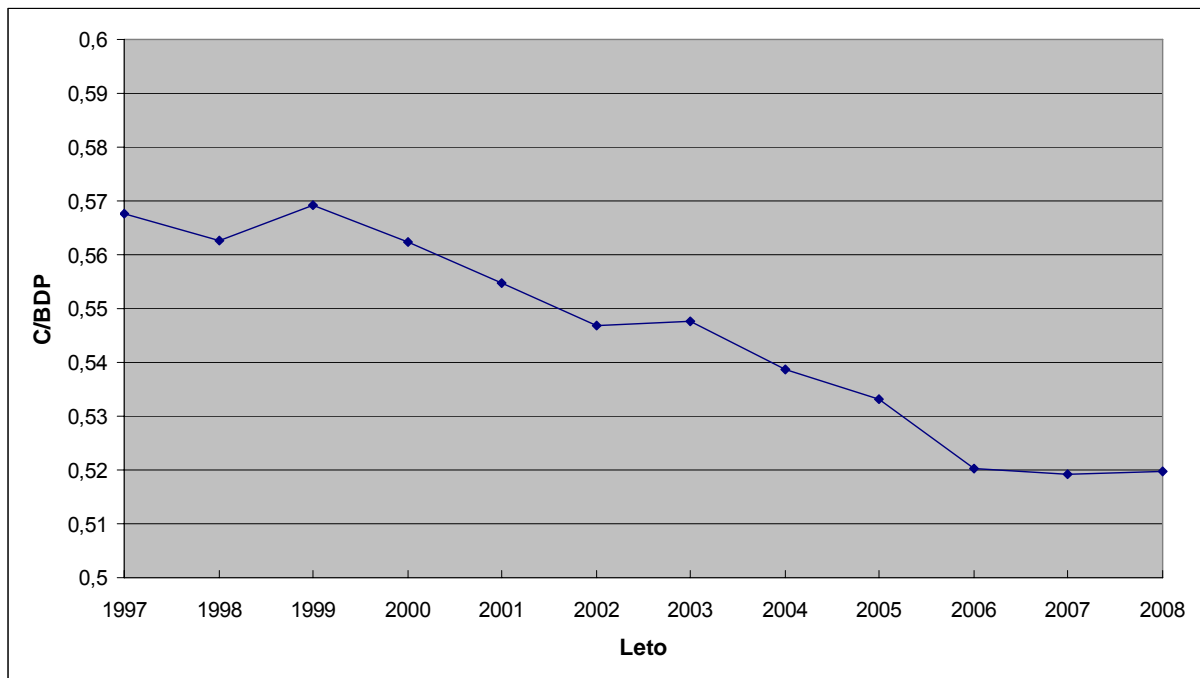
## 1.1 Opredelitev potrošnje

Potrošnja gospodinjstev vključuje izdatke za končne dobrine in storitve, ki jih kupujejo, da pri njihovi uporabi dosežejo določeno zadovoljstvo ali zadovoljijo svoje potrebe. Vloga potrošnje gospodinjstev je v vsakem gospodarstvu zelo pomembna, saj je gledano z makrovidika največja samostojna komponenta izdatkovne strukture bruto domačega proizvoda (Samuelson & Nordhaus, 2002, str. 411).

Niti dve gospodinjstvi ne porabita razpoložljivega dohodka na enak način. Kljub temu da se vzorci potrošnih izdatkov med različnimi gospodinjstvi razlikujejo, pa statistike kažejo, da obstajajo napovedljive zakonitosti v načinu, kako ljudje razporejajo svoje izdatke med hrano, obleko in druge glavne postavke. Revna gospodinjstva naj bi svoje dohodke večinoma potrošila za življenjske potrebščine, kot so hrana in stanovanje. Ko gospodinjstva zadovoljijo te osnovne potrebe, pa povečano kupno moč usmerjajo v nakup luksuznih dobrin in ne živil, saj so pri porabi hrane fiziološko omejena. Z naraščanjem dohodka gospodinjstev se povečujejo tudi njihovi izdatki za rekreacijo in kulturo, počitnice ter avtomobile, povečuje pa se tudi varčevanje, ki naj bi bilo največja luksuzna dobrina (Samuelson & Nordhaus, 2002, str. 412–413).

Zasebna potrošnja gospodinjstev je ključna komponenta bruto domačega proizvoda (BDP), ki meri celotno denarno vrednost končnih proizvodov in storitev, proizvedenih v državi v danem letu. BDP lahko definiramo tudi kot vsoto denarnih vrednosti potrošnje, bruto naložb, vladnih nakupov dobrin in storitev ter neto izvoza v državi v danem letu. V strukturi končne porabe BDP je delež zasebne potrošnje največji, in sicer preko 50% (gibanje zasebne potrošnje kot del BDP je predstavljeno na sliki 1). V letu 1997 je zasebna potrošnja gospodinjstev predstavljala 56,8% delež bruto domačega proizvoda, ki se je leta 2008 zmanjšal na 52%. Gre torej za zmanjšanje deleža za 4,8 odstotne točke, kar pa še ne pomeni, da se zmanjšuje tudi absolutna raven zasebne porabe gospodinjstev. Absolutni podatki namreč kažejo, da se je zasebna potrošnja v obdobju 1997–2008 realno povečala za 37,6% (nominalno 2,5-krat), rast BDP pa je bila še nekoliko hitrejša, in sicer se je realno povečala za 50,3% (nominalno 2,7-krat). V povprečju se je tako potrošnja na letni ravni realno povečevala za 2,9% (nominalno za 8,8%), BDP pa se je tako realno kot nominalno letno povečal za približno odstotno točko več (za 3,8% oziroma za 9,6%). Ker se delež zasebne potrošnje v BDP zmanjšuje, lahko sklepamo, da se delež drugih komponent končne porabe BDP povečuje. Še posebej to velja za bruto investicije, saj se je njihov delež povečal od 24,6% v letu 1997 na 31,7% v letu 2007, gre torej za povečanje deleža za 7,1 odstotne točke. Posledično to pomeni, da je rast bruto investicij večja kot rast zasebne potrošnje gospodinjstev. V obdobju 1997–2007 so se bruto investicije nominalno povečale 3,3-krat, povprečna nominalna stopnja rasti bruto investicij pa je znašala 12,7%.

Slika 1: Gibanje deleža končne potrošnje gospodinjstev v BDP Slovenije v obdobju 1997–2008



Vir: SURS, SI-Stat podatkovni portal, nacionalni računi, tekoče cene.

V letu 2007 je potrošnja realno porasla za 6,7%, kar je enako kakor v letu 1999, ko smo imeli doslej najvišjo rast potrošnje zaradi uvedbe davka na dodano vrednost. V letu 2007 pa je k rasti potrošnje prispevala gospodarska konjunktura, tako pa večji dohodki in optimizem potrošnikov. Gospodinjstva so izdatke za nakup trajnih dobrin kljub visoki rasti v preteklih letih realno povečala za 17,1%. Več kot v preteklih letih so gospodinjstva v letu 2007 porabila tudi za prehranjevanje v restavracijah in za počitnice. Ker se je potrošnja povečevala hitreje od dohodka, posojilni pogoji pa so bili ugodni, so se gospodinjstva še naprej zadolževala, neto najetih potrošniških posojil je bilo za 456 milijonov evrov, se pravi največ doslej. V letu 2008 se je tako rast dohodka (s 4,8% na 3,1%) in potrošnje umirila (realno 2,1%), predvsem v drugi polovici leta so že upadli nakupi trajnih dobrin. Vidno se je zmanjšal prispevek dobrin in storitev, ki so prej najbolj prispevale k rasti (transport; hoteli, kavarne in restavracije; pohištvo in gospodinjska oprema ter rekreacija in kultura). Za nakup vozil so gospodinjstva porabila le še 3,6% več kot leto prej (takrat dobro petino več), za pohištvo in stanovanjsko opremo pa 2,8% manj (leta 2007 za desetino več, tudi zaradi večjih investicij v stanovanja in opremljanje novih stanovanj). Leta 2008 so gospodinjstva najela za slabo tretjino zneska počitniških posojil iz leta 2007 (UMAR, 2010, str. 28).

V strukturi končne porabe BDP so prisotni premiki v smeri zmanjševanja deleža zasebne potrošnje v BDP oziroma povečevanja bruto investicij. Moja nadaljnja analiza ne bo usmerjena na premike v strukturi končne porabe BDP, ampak bo osredotočena na prikaz

sprememb znotraj zasebne potrošnje.

## 1.2 Razpoložljiv dohodek gospodinjstev

Razpoložljiv dohodek prebivalstva kaže na materialno preskrbljenost prebivalstva v družbi, gibanje potrošnje in zadolževanje ter na spreminjanje vzorcev trošenja. Vzorci trošenja se spreminjajo zaradi spreminjajočih potreb gospodinjstev, ki izhajajo iz načina življenja gospodinjstev ter ekonomskega in družbenega razvoja. Najpomembnejši vir za življenjsko raven prebivalstva so plače, njihova realna rast pa je tista, ki najbolj zagotavlja povečanje življenjske ravni. Pri tem ne smemo zanemariti pomembnosti porazdelitve plač, saj se z večjo enakomernostjo porazdelitve izboljšuje življenjska raven večjemu delu prebivalstva. Višji dohodek in blaginja gospodinjstvom omogočata nakup kakovostnejše hrane in boljše razmere za bivanje, kar prispeva k večji skrbi za zdravje in boljšemu zdravstvenemu stanju prebivalstva. Več izdatkov za dobrine in storitve, kakršne so rekreacija, kultura in izobraževanje, pa omogoča gospodinjstvom kakovostnejše preživljanje prostega časa ter kontinuirano pridobivanje novega znanja in izkušenj (UMAR, 2010, str. 27).

Slovenija glede na povprečni razpoložljiv dohodek na prebivalca<sup>1</sup> še vedno precej zaostaja za povprečjem EU, kljub temu da se mu vsako leto bolj približa. Leta 2008 smo v Sloveniji dosegli 71,6% dohodka na prebivalca EU-27 in smo tako v primerjavi z letom 2000 ta delež povečali kar za 22 odstotnih točk. Struktura razpoložljivega dohodka<sup>2</sup> kaže, da v Sloveniji pridobimo večji delež dohodka z zaposlitvijo in manjšega z lastnino kot v povprečju EU-27. Razpoložljivi dohodek gospodinjstev dobimo, če od bruto dohodkov (viri) odštejemo davke, prispevke in druge transferje oziroma nekatera plačila (poraba). Največji delež v razpoložljivem dohodku predstavljajo sredstva za zaposlene, sledi jim bruto poslovni presežek in raznovrstni dohodek ter socialni prejemki. Pri raznovrstnem dohodku gre za dohodek samostojnih podjetnikov (s. p.) in kmetov ter dohodek iz stanovanjske dejavnosti gospodinjstev. Na strani porabe pa so najboljšežnejša kategorija socialni prispevki, sledijo pa jim tekoči davki na dohodek in premoženje. Tako na strani virov kot na strani porabe imamo kategoriji dohodek od lastnine (prejeti in plačani) in druge tekoče transfere (npr. prejete zavarovalne škode in plačane zavarovalne premije, takse ipd.) (UMAR, 2010, str. 27).

V Sloveniji je delež sredstev za zaposlene v razpoložljivem dohodku višji od povprečnega deleža EU-27. To pomeni, da slovenska gospodinjstva višji delež dohodka pridobijo iz zaposlitve, manjšega pa iz drugih virov. Velika razlika je opazna predvsem pri deležu dohodka od lastnine (dividende, obresti, najemnine od zemljišč ipd.), ki je v letu 2008 v Sloveniji predstavljal 3,1%. Delež dohodka od lastnine je v povprečju držav EU-27 veliko višji in je v letu 2008 predstavljal 13,4% razpoložljivega dohodka gospodinjstev. Tako pri

---

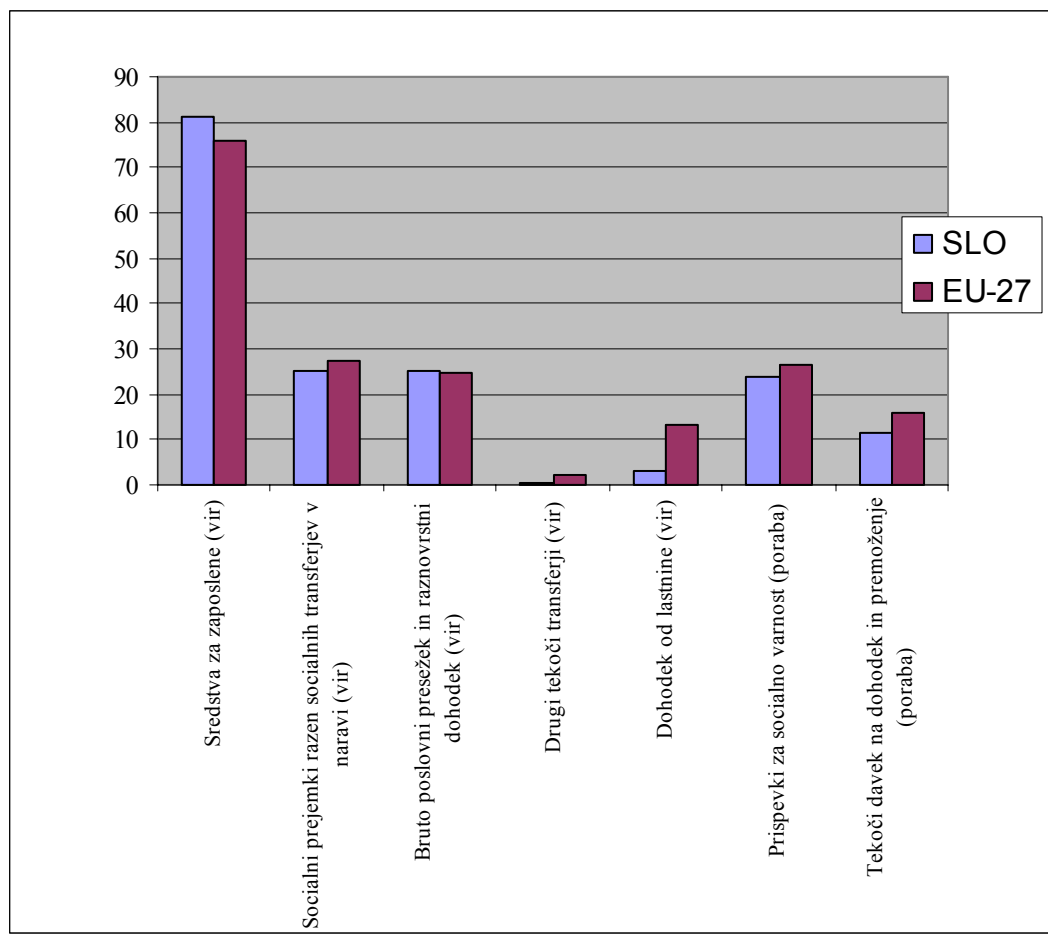
<sup>1</sup> Preračun iz podatkov v tekočih cenah, saj podatki v SKM (standardu kupne moči) za razpoložljivi dohodek niso na voljo. Tako tudi te informacije ne smemo primerjati z informacijo o doseganju evropske ravni potrošnje (v SKM).

<sup>2</sup> Po metodologiji sistema nacionalnih računov (SNA), ki je mednarodno primerljiva.



nas odpade na tekoče davke na dohodek in premoženje tudi manjši delež razpoložljivega dohodka, kar je zelo verjetno posledica manjšega premoženja gospodinjestev in razlik v sistemih njegove obdavčitve. Struktura razpoložljivega dohodka slovenskih gospodinjestev v obdobju 2000–2008 se ni bistveno spremenila (UMAR, 2010, str. 27).

*Slika 2: Kategorije razpoložljivega dohodka na strani virov in porabe v deležu razpoložljivega dohodka, Slovenija in EU-27, 2008, v %*



*Vir: UMAR, 2010, str. 27.*

Opomba: Prikazane so neto vrednosti komponent razpoložljivega dohodka (vir pomeni, da je komponenta pri virih višja kakor pri porabi) – realni podatki. Razpoložljivi dohodek = (prejeta sredstva za zaposlene + socialni transferji + bruto poslovni presežek in raznovrstni dohodek + prejeti dohodek od lastnine + prejeti drugi tekoči transferji + prejeti prispevki za socialno varnost) – (socialni prispevki + davek na dohodek in premoženje + raznovrstni tekoči transferji + plačani dohodek od lastnine + plačani drugi tekoči transferji + plačana sredstva za zaposlene + plačani socialni transferji).

Leta 2008 so slovenska gospodinjstva v povprečju potrošila manjši delež dohodka kot gospodinjstva v EU-27. Ta delež je v Sloveniji znašal 84%, kar je za 6,2 odstotne točke manj od povprečja EU-27. To bi lahko bila posledica razmeroma visokih stanovanjskih investicij slovenskih gospodinjestev (nakup stanovanja ni potrošnja, šteje se kot investicija) v zadnjih letih in večjega razmaha možnosti za varčevanje (alternativne oblike bančnemu

varčevanju, ki jih v tujini poznajo že dlje časa). Leta 2008 pa smo dosegli 83,3% potrošnje na prebivalca EU-27, kar je 2,2 odstotni točki več od leta pred tem in 5,7 odstotne točke več od leta 2000. Potrošnja in dohodek na prebivalca sta se v Sloveniji povečevala hitreje kakor v povprečju EU-27 (UMAR, 2010, str. 28).

## **2 POTROŠNA FUNKCIJA**

Ena od najpomembnejših povezav v makroekonomiji, in sicer med ravno potrošnih izdatkov in razpoložljivim osebnim dohodkom, je potrošna funkcija. Pojem potrošne funkcije je uvedel Keynes, temelji pa na hipotezi, da obstaja stabilna empirična povezava med potrošnjo in dohodkom (Samuelson & Nordhaus, 2002, str. 415).

S potrošno funkcijo lahko pojasnimo potrošniško obnašanje ekonomskih subjektov, se pravi potrošnikov. Da bi ugotovili, kakšen je odnos med potrošnjo in dejavniki, ki vplivajo nanjo, kot so dohodek, bogastvo in drugo, tvorimo regresijo med potrošnjo kot neodvisno spremenljivko in naštetimi dejavniki kot pojasnjevalnimi spremenljivkami.

Ko na podlagi empiričnih podatkov funkcijo ocenimo, lahko izračunamo določene parametre, ki so zelo pomembni pri pojasnjevanju dogajanj v posameznem gospodarstvu. Z dobljenimi ocenami regresijskih koeficientov v splošnem izračunamo kratkoročno in dolgoročno mejno nagnjenost k potrošnji ter multiplikator avtonomne potrošnje. Multiplikator avtonomne potrošnje (potrošnja, ki ni odvisna od višine dohodka) nam pove, za koliko se bo povečal dohodek po določenem času, ki je potreben, da se prenesejo multiplikativni učinki avtonomne potrošnje na celotno gospodarstvo, če se poveča avtonomna potrošnja za eno enoto (Zalar, 2002, str. 4). V diplomskem delu bom izračunavala le kratkoročno mejno nagnjenost k potrošnji.

Pri vodenju kratkoročne in dolgoročne ekonomske politike je treba poleg drugih dejavnikov upoštevati tudi kratkoročno in dolgoročno mejno nagnjenost k potrošnji ter multiplikator avtonomne potrošnje. Zavedati se moramo, da potrošnja predstavlja velik del agregatnega povpraševanja, zaradi česar lahko na primer s keyneziansko ekonomsko politiko vplivamo na gibanje bruto družbenega proizvoda (Zalar, 2002, str. 4).

Obstajata dva načina ocenjevanja potrošnih funkcij. Prvi poteka na podlagi presečnih podatkov, kjer zberemo podatke o potrošnji in dohodkih za različne skupine prebivalstva v določenem obdobju. To pomeni, da uporabimo podatke o dohodkih in potrošnji gospodinjestev, urejenih v dohodkovne razrede, in na podlagi tega ocenimo potrošno funkcijo. V diplomskem delu bom potrošne funkcije ocenjevala z drugo metodo, na podlagi časovnih vrst. Tako ocenjene potrošne funkcije so nepogrešljiv element ekonometrijskih modelov, saj so primerne za napovedovanje (Zalar, 2002, str. 4).

Kljub temu da potrošno funkcijo lahko ocenjujemo za določene skupine prebivalstva (grupirane teritorialno, po dohodku ali drugih družbenih karakteristikah, kot so starost, religija itn.), sem se odločila za analizo na agregatni ravni. V analizi me zanima slovensko gospodarstvo kot celota in slovenski potrošnik kot makro-potrošnik.

Glede na to, da je pri ekonometričnih analizah priporočljiva čim daljša časovna vrsta podatkov, sem pri zbiranju podatkov naletela na več omejitev. Tako sem se odločila, da bom potrošno funkcijo izračunavala na podlagi treh skupin podatkov, saj so pri vseh skupinah, tako pri podatkih iz nacionalnih računov kot pri anketnih podatkih, prisotne določene pomanjkljivosti, kot je prekratka časovna vrsta oziroma neobstoje podatkov določene kategorije. Podatke za analizo potrošne funkcije sem pridobila na Statističnem uradu Republike Slovenije (SURS). Podatki o potrošnji in dohodku gospodinjstev so izraženi v stalnih cenah, in sicer zato, ker bi njihovo merjenje v nominalnih cenah v pogojih rasti, med drugimi tudi zaradi rasti cen, vneslo dodatni element korelacije.

Prva skupina podatkov, ki sem jih uporabila, so četrtletni podatki nacionalnih računov za obdobje 1997–2009, torej je tu časovna vrsta dovolj dolga, na žalost pa ni na razpolago podatkov o razpoložljivem dohodku gospodinjstev. Zato bom pri analizi te skupine preverjala vpliv bruto nacionalnega razpoložljivega dohodka<sup>3</sup> na izdatke gospodinjstev za končno potrošnjo. Če so izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo ocenjeni po nacionalnem konceptu, to pomeni, da so izdatkom gospodinjstev po domačem konceptu prišteti nakupi rezidenčnih gospodinjstev v tujini in odšteti nakupi nerezidenčnih gospodinjstev v Sloveniji. Podatki so prikazani z izločenim vplivom sezone in števila delovnih dni<sup>4</sup> ter v stalnih cenah (referenčno leto 2000) in so v tej obliki neposredno dosegljivi na SI-STAT podatkovnem portalu, tako da preračunavanje ni bilo potrebno. Krajšanje periode, na katero se nanašajo podatki, naj bi po pravilu zmanjšalo nagnjenost k potrošnji. Tako bodo izračunane nagnjenosti k potrošnji četrtletnih podatkov, glede na tiste, ki jih bom izračunala na podlagi letnih podatkov, podcenjene.

Druga skupina podatkov za analizo potrošne funkcije so letni podatki iz nacionalnih računov. Ker so podatki za temeljne agregate nacionalnih računov po institucionalnih sektorjih prikazani le od leta 2000 naprej in to le na letni ravni, je časovna vrsta zelo kratka (obdobje 2000–2007). Prej je bila v statistiki nacionalnih računov zajeta le kategorija porabljenih sredstev ne pa kategorija razpoložljivih sredstev gospodinjstev. Tu primerjam vpliv, ki ga ima bruto razpoložljiv dohodek gospodinjstev na izdatke gospodinjstev za končno potrošnjo. Podatke sem deflacionirala z indeksom cen življenjskih potrebščin (vrednost indeksa za leto 2000 je enaka 100).

---

<sup>3</sup> Bruto nacionalni razpoložljiv dohodek je enak bruto domačemu proizvodu, saldu primarnih dohodkov s tujino in saldu tekočih transfernih dohodkov s tujino.

<sup>4</sup> Vplivi sezone in števila delovnih dni so iz časovnih vrst izločeni z metodo Tramo/Seats, ki temelji na Arima modelih. Desezonirane vrednosti torej vsebujejo trend-ciklično in naključno komponento, omenjeni vplivi so izločeni le pri tistih časovnih vrstah, pri katerih so statistično značilni (SURS, Metodološka pojasnila).

Zadnja skupina podatkov se nanaša na anketne podatke, se pravi podatke zbrane z anketo o porabi v gospodinjstvih (APG) (vzorčna gospodinjstva poročajo o potrošnih izdatkih za nakupe blaga in storitev). V tem sklopu podatkov sem analizirala kakšen vpliv imajo povprečna razpoložljiva sredstva na gospodinjstvo na povprečna porabljenega sredstva na gospodinjstvo. Ponovno sem pri prevedbi tekočih cen v stalne kot deflator uporabila indeks cen življenjskih potrebščin (referenčno leto 2000). Ker podatki kasnejših podatkovnih serij niso konsistentni s tistimi pred letom 1997, sem zadnjo skupino podatkov analizirala za obdobje 1997–2007.

Problem, ki se pojavi pri zadnji skupini podatkov, je relativno velik razkorak med razpoložljivimi in porabljenimi sredstvi gospodinjstev, kar se je pričelo prav z letom 1997 (uveljavitev COICOP<sup>5</sup> koncepta osebne potrošnje). Porabljenega sredstva gospodinjstev so za približno 10% večja od razpoložljivih sredstev, tako da problem vendarle ni obroben in zahteva določena pojasnila. Eno od možnih razlag gre pripisati COICOP metodološkemu konceptu, saj v kategoriji razpoložljivih sredstev med viri ne upošteva (vanjo niso vključena) posojila in zmanjšanja prihrankov. Vendar pa te teorije, na podlagi podatkov za bančne vloge in posojila prebivalstva, ki jih objavlja Banka Slovenije, ne moremo potrditi (Kuzmin, 2002, str. 4).

Ugotovitve o vrzeli med razpoložljivimi in porabljenimi sredstvi s tem še niso zaključene. Kategorija porabljenih sredstev iz nacionalnih računov je praviloma večja od te iste kategorije iz ankete o porabi gospodinjstev. Razlike niso majhne, problem pa je vsekakor metodološke narave in se kaže v tem, da je v kategoriji porabljenih sredstev iz nacionalnih računov vključena imputirana oziroma pripisana najemnina, medtem ko je v tej isti kategoriji iz ankete o porabi gospodinjstev ni. Imputirana najemnina naj bi namreč odražala višino najemnine, ki bi jo morali plačevati lastniki hiš in stanovanj, če ne bi bili lastniki (Kuzmin, 2002, str. 5).

Pri ocenjevanju potrošnih funkcij sem uporabila metodo najmanjših kvadratov. Ta metoda minimalizira vsoto kvadratov ostankov, se pravi vsoto razlik med ocenjenimi in dejanskimi vrednostmi, in da ob izpolnitvi določenih predpostavk najbolj učinkovite in nepristranske ocene regresijskih koeficientov.

Pridobljene ocene potrošnih funkcij sem nato analizirala s statističnega in vsebinskega vidika. Statistični vidik analize predstavlja preverjanje statistične značilnosti regresijskih koeficientov ter statistično značilnost regresijskega modela kot celote. Zato je pri vsaki izmed ocenjenih potrošnih funkcij podana vrednost  $t$  statistike, točne stopnje značilnosti ( $P$ ) ter vrednost  $F$  statistike. Točna stopnja značilnosti nam pomaga pri zavrnitvi ničelne domneve o vrednosti parcialnega regresijskega koeficienta. Če je točna stopnja značilnosti manjša od 0,05, to pomeni, da lahko zavrnilo ničelno domnevo, saj je tako regresijski koeficient statistično značilno različen od nič. Za ugotavljanje primernosti regresijskega

---

<sup>5</sup> Classification of individual consumption by purpose – Klasifikacija osebne porabe po namenu

modela sem pri vsaki oceni podala tudi vrednost standardne napake ocene regresije ( $RootMSE$ )<sup>6</sup> ter vrednost popravljenega determinacijskega koeficienta ( $R^2$ )<sup>7</sup>. Pri vsebinskem vidiku analize ocen potrošnih funkcij pa ugotavljam, če so vrednosti posameznih regresijskih koeficientov v skladu s teoretičnim pričakovanji. Tu sta pomembna absolutna vrednost regresijskega koeficienta in njegov predznak, tako se pričakuje, da je vrednost kratkoročne mejne nagnjenosti k potrošnji pozitivna ter manjša od ena (Zalar, 2002, str. 8).

## 2.1 Keynesova potrošna funkcija

John Maynard Keynes je leta 1936 v knjigi *Splošna teorija zaposlenosti, obresti in denarja* na podlagi introspekcije in osebnih izkušenj opredelil prvo potrošno funkcijo. Keynes je govoril o temeljnem psihološkem zakonu, ki pravi, da so ljudje nagnjeni, praviloma in v povprečju, da povečajo svojo osebno potrošnjo ko se jim poveča dohodek, vendar pa je povečanje potrošnje manjše od povečanja dohodka (Evans, 1969, str. 14). Uvedel je tudi pojem nagnjenosti k potrošnji, ki predstavlja razmerje med potrošnjo in višino dohodka, pri čemer loči med mejno in povprečno nagnjenostjo k potrošnji. Mejno nagnjenost k potrošnji oziroma kratkoročno mejno nagnjenost k potrošnji lahko opredelimo kot del dodatne enote razpoložljivega dohodka, ki ga posameznik nameni potrošnji. Povprečna nagnjenost k potrošnji ali tudi dolgoročno mejna nagnjenost k potrošnji pa pomeni delež potrošnje v razpoložljivem dohodku.

Po Keynesovem mnenju naj bi povprečna nagnjenost k potrošnji z rastjo dohodka padala. Se pravi, da z rastjo razpoložljivega dohodka ljudje za potrošnjo porabijo vedno manjši delež dohodka. Menil je, da je varčevanje luksuz, in zato pričakoval, da bodo revni varčevali manj kot bogati. Padajoča povprečna nagnjenost k potrošnji naj bi bila posledica padajoče mejne nagnjenosti k potrošnji in dejstva, da je določena komponenta potrošnje neodvisna od višine dohodka (Tobin, 1987, str. 67). Iz razmerja med povprečnimi in mejnimi vrednostmi sledi, da je mejna nagnjenost k potrošnji manjša kot povprečna nagnjenost k potrošnji. Moramo pa se zavedati, da je takšno obnašanje potrošnikov kratkoročno in kot tako vezano na obdobje enega poslovnega cikla. Keynes je takšno potrošniško obnašanje razložil na način, da potrošniki, ki jim v določenem obdobju (glede na prejšnje obdobje) dohodek pade, svoje potrošnje ne zmanjšajo proporcionalno zmanjšanju dohodka, pač pa podproporcionalno, ker želijo ohraniti prejšnji nivo potrošnje. Enako velja v primeru porasta dohodka. Potrošniki se spreminjanju ravni dohodka prilagajajo relativno počasi, kar velja tudi za spreminjanje potrošniških navad (Zalar, 2002, str. 12).

---

<sup>6</sup> Root mean squared error – kvadratni koren variance oziroma standardna napaka. Standardna napaka ocene regresije je koren variance iz regresijskega modela izračunanih napak ob upoštevanju ustreznih stopinj prostosti.

<sup>7</sup> Popravljeni determinacijski koeficient predstavlja delež variance odvisne spremenljivke, ki je pojasnjen z linearnim regresijskim modelom in je popravljen za stopinje prostosti (upoštevata razlike v številu pojasnjevalnih spremenljivk v posameznih enačbah).

Potrošnja naj bi bila odvisna od tekočega razpoložljivega dohodka<sup>8</sup>, obrestne mere pa naj bi bile po Keynesovem mnenju relativno nepomembne pri odločanju o potrošnji. Keynes je trdil, da je mejna nagnjenost k potrošnji, ki jo bom označila s  $c$ , med nič in ena. Keynesovo teorijo potrošne funkcije, imenovano tudi teorija absolutnega dohodka, lahko formaliziramo na različne načine. Največkrat v literaturi zasledimo enostavno linearno potrošno funkcijo, ki prikazuje odvisnosti tekoče potrošnje od tekočega dohodka v naslednji obliki:

$$C_t = a + cYD_t \quad (1)$$

Pri čemer  $a$  predstavlja avtonomno potrošnjo, torej potrošnjo, ki je neodvisna od dohodka,  $c$  pa mejno nagnjenost k potrošnji (Polanec, 2005, str. 11).

Kmalu po postavitvi Keynesove teorije potrošnje so raziskovalci začeli zbirati podatke za testiranje te empirične povezave. Na podlagi ocen so potrdili, da je potrošnja gospodinjstev v veliki meri odvisna od tekočega razpoložljivega dohodka, mejna nagnjenost k potrošnji pa je bila med nič in ena. Za bogatejše so ugotovili, da imajo višjo stopnjo varčevanja, kar je potrdilo hipotezo, da s povečanjem dohodka povprečna nagnjenost k potrošnji pada. Preprosta linearna potrošna funkcija izpolnjuje ta pogoj, saj je povprečna nagnjenost k potrošnji:

$$\bar{c} = \frac{C}{YD} = \frac{a}{YD} + c \quad (2)$$

Očitno je, da morata biti oba parametra ( $a$  in  $c$ ) pozitivna. Če bi bil  $a$  negativen, bi bila povpečna nagnjenost k potrošnji manjša od mejne nagnjenosti k potrošnji in tako v neskladju s teorijo. Empirične ocene so potrdile ključni pomen tekočega razpoložljivega dohodka (Polanec, 2005, str. 12).

Za Slovenijo sem tako ocenjevala naslednjo enačbo, zapisano v obliki populacijskega regresijskega modela:

$$C_t = \alpha + \beta Y_t + u_t \quad (3)$$

Če funkcijo izračunamo na podlagi četrletnih podatkov iz nacionalnih računov za obdobje 1997–2009, potem  $Y_t$  v enačbi (3) predstavlja bruto nacionalni razpoložljivi dohodek,  $C_t$  pa izdatke gospodinjstev za končno potrošnjo. Ocenjena Keynesova potrošna funkcija na podlagi četrletnih podatkov nacionalnih računov ima naslednjo obliko:

$$E(C_t|Y_t) = 414,8812 + 0,46767Y_t$$

$$t: (8,29) \quad (48,92)$$

$$P: (0,000) \quad (0,000)$$

---

<sup>8</sup> Razpoložljiv dohodek je dohodek po plačanih obveznih socialnih prispevkih in davkih na dohodek.

$$\begin{array}{ll}
n = 52 & \text{RootMSE} = 46,865 \\
R^2 = 0,9795 & F(1,50) = 2392,87 \\
\bar{R}^2 = 0,9791 & (p = 0,000)
\end{array}$$

V ocenjeni potrošni funkciji je z linearnim vplivom bruto nacionalnega razpoložljivega dohodka Slovenije pojasnjeno 97,95% variance izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo v proučevanem obdobju. Oba parcialna regresijska koeficienta sta statistično značilna, njuni vrednosti pa sta v skladu z ekonomsko teorijo. Model kot celota je prav tako statistično značilen. Mejna nagnjenost k potrošnji znaša 0,4677.

Potrošno funkcijo sem nato izračunala na podlagi letnih podatkov iz nacionalnih računov, kjer so na voljo tudi podatki o bruto razpoložljivem dohodku gospodinjstev, vendar le za obdobje 2000–2007. Tako  $Y_t$  v enačbi (3) predstavlja razpoložljiv dohodek gospodinjstev,  $C_t$  pa izdatke gospodinjstev za končno potrošnjo. Ocenjena Keynesova potrošna funkcija na podlagi letnih podatkov nacionalnih računov ima naslednjo obliko:

$$\begin{array}{l}
E(C_t|Y_t) = 1520,864 + 0,7391Y_t \\
\text{t: (1,95) (12,7)} \\
\text{P: (0,099) (0,000)}
\end{array}$$

$$\begin{array}{ll}
n = 8 & \text{RootMSE} = 172,13 \\
R^2 = 0,9641 & F(1,6) = 161,30 \\
\bar{R}^2 = 0,9582 & (p = 0,000)
\end{array}$$

Na podlagi podatkov ocenjujem, da je z linearnim vplivom bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev pojasnjeno 96,41% variance izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo v proučevanem obdobju. Regresijski koeficient je statistično značilen, medtem ko za regresijsko konstanto ne moremo trditi, da je statistično značilno različna od nič. Vrednosti parcialnih regresijskih koeficientov sta pozitivni, mejna nagnjenost k potrošnji pa je med nič in ena, kar je v skladu s teorijo. Kratkoročna mejna nagnjenost k potrošnji znaša 0,7391. Ocenjujem, da znaša standardna napaka 172,13 milijonov evrov.

Nazadnje sem Keynesovo potrošno funkcijo ocenila še na podlagi letnih anketnih podatkov za obdobje 1997–2007. Tako  $Y_t$  predstavlja povprečna razpoložljiva denarna sredstva na gospodinjstvo,  $C_t$  pa povprečna porabljena sredstva na gospodinjstvo. Ocenjena Keynesova potrošna funkcija na podlagi letnih anketnih podatkov ima naslednjo obliko:

$$\begin{array}{l}
\hat{C}_t = 6265,4 + 0,5493Y_t \\
\text{t: (4,58) (4,82)} \\
\text{P: (0,001) (0,001)}
\end{array}$$

$$\begin{array}{ll}
 n = 11 & \text{RootMSE} = 249,16 \\
 R^2 = 0,7206 & F(1,9) = 23,21 \\
 \bar{R}^2 = 0,6895 & (p = 0,001)
 \end{array}$$

Na podlagi vzorčnih podatkov ocenjujem, da je z linearnim vplivom razpoložljivega dohodka gospodinjstva pojasnjeno 72,06% variance porabe gospodinjstva v obdobju 1997–2007. V ocenjeni potrošni funkciji sta oba parcialna regresijska koeficienta statistično značilna, njuni vrednosti pa sta v skladu z ekonomsko teorijo. Tudi model kot celota je statistično značilen. Povečanje realnega razpoložljivega dohodka gospodinjstva za en evro vodi do povečanja potrošnje gospodinjstva za 0,549 evra. Ocenjujem, da znaša standardna napaka 249,16 evrov.

Ekonomisti pa so kmalu naleteli na številne empirične nekonsistentnosti s Keynesovo teorijo potrošnje. V ZDA so v času druge svetovne vojne napovedali, da bo v povojnem času prišlo do rasti dohodkov in posledično (po Keynesovi teoriji) napovedali povečanje stopnje varčevanja in manjšo povprečno nagnjenost k potrošnji. Ker tako v gospodarstvu ne bi bilo dovolj donosnih investicij, bi to pomenilo manjše celotno agregatno povpraševanje po dobrinah in storitvah ter posledično sekularno stagnacijo (daljša depresija brez konca trajanja). Kaj takega se seveda ni zgodilo, saj se je potrošnja v veliki meri povečala s povečanjem razpoložljivega dohodka, tako da se stopnja varčevanja ni povečala. Napoved Keynesa se ni uresničila (Polanec, 2005, str. 12).

Druga anomalija pa se je pokazala, ko ja Simon Kuznets v 40-ih letih na podlagi podatkov za obdobje 1869–1940 odkril, da je delež potrošnje v dohodku neverjetno stabilen iz dekade v dekada. Ponovno se je pokazalo, da povprečna nagnjenost k potrošnji ne pada z dohodkom. Zato so ekonomisti ločili kratkoročno od dolgoročne potrošne funkcije, ki je dobila obliko  $C = cYD$ . Na dolgi rok je bila torej mejna nagnjenost k potrošnji enaka povprečni in se ni spreminjala. Takšna dvojnost v teoriji potrošnje je narekovala nadaljnje raziskovanje in razvijanje novih koherentnih teorij potrošnje, kot sta Modigliani-Brumbergova teorija potrošnje življenjskega cikla in pa hipoteza permanentnega dohodka. Prav relativno nizka volatilitnost potrošnje v primerjavi z dohodkom za ZDA je pomemben dokaz, da zgolj tekoči razpoložljivi dohodek ne more biti edini faktor pri pojasnjevanju potrošnega obnašanja gospodinjstev (Polanec, 2005, str. 12).

## 2.2 Friedmanova hipoteza potrošnje permanentnega dohodka

Teorijo potrošnje permanentnega dohodka je leta 1957 v knjigi *Teorija potrošne funkcije* predstavil Milton Friedman. Trdil je, da je celotni opazovan dohodek v določenem časovnem razdobju sestavljen iz permanentnega dohodka, ki si ga posameznik določi sam in iz naključne komponente prehodnega (ang. *transitory*) dohodka ( $y_t$ ). Prehodna komponenta dohodka je lahko pozitivna, negativna ali enaka nič in predstavlja odstopanja



tekočega dohodka od permanentnega dohodka. Prehodni dohodek lahko razumemo kot naključno komponento dohodkovnega toka. Merjeni dohodek za vsakega posameznika  $i$  zapišemo v naslednji obliki (Branson, 1989, str. 259):

$$y^i = y_p^i + y_t^i \quad (4)$$

Permanentna komponenta dohodka je odvisna od faktorjev, ki jih enota (npr. gospodinjstvo) upošteva pri določanju svoje kapitalne vrednosti oziroma bogastva. Ti faktorji so: nečloveško bogastvo, ki ga enota poseduje; osebni atributi tistih v gospodinjstvu, ki so zaposleni, kot so znanje, sposobnosti, osebnost; atributi ekonomske aktivnosti tistih, ki so zaposleni, kot so poklic, lokacija ekonomske aktivnosti itn. Permanentni dohodek je analogen pričakovani vrednosti verjetnostne porazdelitve. Na prehodno komponento pa vlivajo vsi ostali faktorji, ki so z vidika enote naključni oziroma možni pojavi, čeprav so po drugi strani to lahko predvidljivi vplivi določenih sil, kot so na primer ciklična nihanja v gospodarski dejavnosti. V statističnih podatkih prehodna komponenta vsebuje tudi slučajno napako pri merjenju. Tako je možen vzrok za pojav prehodne komponente bolezen, prodaja oziroma nakup v napačnem trenutku itn. (Friedman, 1957, str. 21, 22). Definicijo permanentnega dohodka, ki jo opiše Friedman, lahko razumemo kot dohodek, ki bi ga posameznik lahko potrošil in pri tem ohranil vrednost svojega bogastva, vključno z njegovim človeškim bogastvom, ki predstavlja sedanjo vrednost prihodnjih dohodkov od dela. Posameznikov permanentni dohodek bi tako predstavljal donos njegovega bogastva:  $y_p^i = rPV^i$ . Če se posameznikovo celotno bogastvo poveča oziroma zmanjša, se spremeni tudi njegov permanentni dohodek (Tobin, 1987, str. 116).

Bistvo Friedmanovega modela je, da imajo gospodinjstva raje stabilno potrošnjo kot nestabilno in tako trošijo dohodek, ki je trajne narave, torej permanentni dohodek. Ker dejanski dohodek med obdobji niha, bodo gospodinjstva na trgu kapitala ponudila presežke dohodkov oziroma povpraševala po presežkih v primeru zadolževanja. Potrošnja pa je enaka permanentnemu dohodku ( $C = Y_p$ ). Včasih pa predpostavimo, da je tudi mejna nagnjenost iz permanentnega dohodka manjša od 1, tako da imamo  $C = kY_p$  (Polanec, 2005, str. 14).

Podobno kot dohodek je tudi potrošnja v določenem obdobju seštevek permanentne potrošnje ( $c_p$ ) in naključne prehodne komponente potrošnje ( $c_t$ ), ki ponazarja pozitivni, negativni ali nični odklon od normalnega oziroma permanentnega nivoja potrošnje. Za vsakega posameznika lahko merjeno potrošnjo zapišemo z naslednjo enačbo (Branson, 1989, str. 260):

$$c^i = c_p^i + c_t^i \quad (5)$$

Friedman predpostavlja, da želi posameznik skozi čas čim bolj zgladiti njegov dejanski tok

prihodkov v bolj ali manj monoton potrošniški vzorec. Tako za permanentno potrošnjo, ki je proporcionalna permanentnemu dohodku, velja (Branson, 1989, str. 159):

$$c_p^i = k^i y_p^i \quad (6)$$

Koeficient  $k$  je lahko različen med posamezniki, lahko pa s časom varira tudi za eno osebo. Posameznikovo razmerje med permanentno potrošnjo in permanentnim dohodkom  $k^i$  je najverjetneje odvisno od obrestne mere (donosnost varčevanja), individualnih okusov (in posledično indiferenčnih krivulj) ter variabilnost pričakovanega dohodka. Če predpostavimo, da ti faktorji niso odvisni od višine dohodka, potem lahko sklepamo, da je za vsak dohodkovni razred povprečni koeficient  $k^i$  enak, enak povprečnemu populacijskemu koeficientu  $k$ . Tako, če vzamemo populacijski vzorec in ga klasificiramo po dohodkovni lestvici, pričakujemo, da bo povprečna permanentna potrošnja v vsakem dohodkovnem razredu  $i$   $\bar{k}$ -krat večja od povprečnega permanentnega dohodka, za vse dohodkovne razrede  $i$  (Branson, 1989, str. 159):

$$\bar{c}_{pi} = \bar{k} \bar{y}_{pi} \quad (7)$$

Friedman je temelje svoje teorije postavil na tri predpostavke. Predpostavlja, da med permanentnim in prehodnim dohodkom ni korelacije. Posledica tega je, da je za dohodkovni razred, katerega dohodek je enak povprečnemu dohodku populacije, povprečni prehodni dohodek enak nič in povprečni merjeni dohodek enak povprečnemu permanentnemu dohodku. Za dohodkovne razrede, katerih dohodki so nad povprečjem populacije, pa lahko sklepamo, da je povprečni prehodni dohodek pozitiven in povprečni merjeni dohodek večji kot povprečni permanentni dohodek ( $\bar{y}_t > 0, \bar{y} > \bar{y}_p$ ) ter za dohodkovne razrede z dohodki pod povprečjem populacije, da je njihov povprečni prehodni dohodek negativen, povprečni merjeni dohodek pa manjši kot povprečni permanentni dohodek ( $\bar{y}_t < 0, \bar{y} < \bar{y}_p$ ) (Branson, 1989, str. 160).

Druga Friedmanova predpostavka je, da med permanentno in prehodno potrošnjo ni korelacije. Zadnja predpostavka je, da ni korelacije med prehodnim dohodkom in prehodno potrošnjo, kar pomeni, da se povečanje dohodka, ki je posledica prehodnega dohodka, ne odrazi v takojšnji spremembi posameznikove potrošnje. Na prvi pogled ta predpostavka, ni v skladu z realnostjo, vendar moramo upoštevati, da nimamo opravka z izdatki za potrošnjo, temveč s potrošnjo samo. Potrošnja namreč poleg izdatkov za netrajne dobrine vključuje le uporabo trajnih dobrin (merjeno skozi amortizacijo in obrestno mero), ne pa tudi izdatkov za nakup trajnih dobrin (Branson, 1989, str. 160).

Posledica zadnjih dveh predpostavk, da prehodna potrošnja ni povezana ne s permanentno potrošnjo ne s prehodnim dohodkom, je, da je za vsak dohodkovni razred povprečne prehodne potrošnje enako nič ( $\bar{c}_{it} = 0$ ), tako je povprečna permanentna potrošnja enaka

povprečni populacijski ( $\bar{c} = \bar{c}_{pi}$ ). Ker za vsak dohodkovni razred velja  $\bar{c}_{pi} = \bar{k}\bar{y}_{pi}$ , lahko zapišemo  $\bar{c}_i = \bar{k}\bar{y}_{pi}$ . Torej bodo imeli nadpovprečni dohodkovni razredi povprečno merjeno potrošnjo enako povprečni permanentni potrošnji, na drugi strani pa bo povprečni merjeni dohodek večji od povprečnega permanentnega dohodka. Razmerje  $\bar{c}_i / \bar{y}_i$  bo za takšen razred manjše od  $\bar{k}$ . Analogno pa bo za dohodkovni razred, za katerega bo povprečni merjeni dohodek pod populacijskim povprečjem, razmerje  $\bar{c}_i / \bar{y}_i$  večje od  $\bar{k}$  (Branson, 1989, str. 161).

Enako lahko sklepamo tudi pri analizi pojavov v času. V letih, ko je povprečni dohodek nad vrednostjo trenda, je povprečni prehodni dohodek prebivalstva pozitiven, tako da je  $\bar{Y} > \bar{Y}_p$ . Povprečna prehodna potrošnja je takrat enaka nič, tako da velja enakost  $\bar{C} = \bar{C}_p = \bar{k}\bar{Y}_p$ . Zato bo v letih ekspanzije razmerje med potrošnjo in dohodkom  $\bar{C} / \bar{Y}$  manjše od  $\bar{k} = \bar{C}_p / \bar{Y}_p$ , v letih recesije pa večje od  $\bar{k}$  (Branson, 1989, str. 63).

Friedmanova teorija torej uspe pojasniti, da razmerje  $C/Y$  z naraščanjem dohodka na kratki rok, v času enega poslovnega cikla, pada. Dokaže pa tudi, da je razmerje  $C/Y$  na dolgi rok konstantno. Potrošna funkcija permanentnega dohodka pa je le ob upoštevanju določenih predpostavk ustrezna za ekonometrične analize. Vrednost permanentne potrošnje lahko nadomestimo z vrednostjo merjene potrošnje, saj naj bi bile razlike teh dveh kategorij, zaradi neupoštevanja nakupa trajnih dobrin v potrošnji, relativno majhne (Evans, 1969, str. 22). Po drugi strani za obravnavo permanentnega dohodka lahko uporabimo Koyckovo transformacijo. Osnova za to transformacijo je mnenje Friedmana, da posameznik svojih odločitev o potrošnji ne sprejema na osnovi tekočega dohodka, pač pa na osnovi tekočega in vseh predhodnih dohodkov.

Friedman je v originalni verziji teorije permanentnega dohodka le-tega opredelil kot tehtano povprečje pretekle ocene permanentnega razpoložljivega dohodka in pa tekočega razpoložljivega dohodka (Polanec, 2005, str. 14):

$$E_t(Y_p) = (1 - \beta)E_{t-1}(Y_p) + \beta Y_t \quad (8)$$

Pri čemer je  $E_t$  operator pričakovanj v trenutku  $t$ ,  $\beta$  pa je utež (oziroma parameter glajenja – večji kot je, manj je permanentni dohodek glajen), ki jo potrošnik pripisuje tekočemu razpoložljivemu dohodku. Ker je  $\beta$  manjša od 1, je jasno, da bo permanentni razpoložljivi dohodek manj volatilen kot tekoči razpoložljiv dohodek. Preoblikovan zapis ocene permanentnega dohodka je:

$$E_t(Y_p) = E_{t-1}(Y_p) + \beta(Y_t - E_{t-1}(Y_p)) \quad (9)$$

Tako si enačbo lahko tudi drugače interpretiramo in sicer, da je ocenjeni oziroma

pričakovani permanentni dohodek v tekočem obdobju enak pričakovanemu permanentnemu dohodku v preteklem obdobju popravljenem za produkt korekcijskega faktorja  $\beta$  in razliko med tekočim razpoložljivim dohodkom in preteklo oceno permanentnega dohodka. Po eni strani je torej  $\beta$  utež tekočega dohodka po drugi strani pa je faktor korekcije oziroma delež povečanja razpoložljivega dohodka nad preteklo oceno permanentnega dohodka, ki ga potrošnik ocenjuje kot permanentno povečanje (Polanec, 2005, str. 14).

Nato pričakovani permanentni dohodek v tekočem obdobju zamaknemo za eno obdobje:

$$E_{t-1}(Y_p) = (1 - \beta)E_{t-2}(Y_p) + \beta Y_{t-1} \quad (10)$$

in tako dobimo

$$E_t(Y_p) = \beta Y_t + \beta(1 - \beta)Y_{t-1} + (1 - \beta)^2 E_{t-2}(Y_p) \quad (11)$$

Če še naprej rekurzivno zamenjujemo pretekle pričakovane permanentne dohodke, dobimo:

$$E_t(Y_p) = \beta \left[ \sum_{i=0}^{\infty} (1 - \beta)^i Y_{t-i} \right] + \lim_{i \rightarrow \infty} (1 - \beta) E_{t-1}(Y_p) = \beta \left[ \sum_{i=0}^{\infty} (1 - \beta)^i Y_{t-i} \right] \quad (12)$$

Zgornjo limito, ki je enaka 0, izračunamo tako, da upoštevamo, da gre za produkt dveh limit. Drugi člen limite je neka konstanta, ki je enaka  $E_{t-\infty}(Y_p)$ , prvi člen limite pa je  $\lim_{i \rightarrow \infty} (1 - \beta)^i$  in gre proti nič, ker je  $(1 - \beta) < 1$ . Sledi, da je permanentni dohodek tehtano povprečje preteklih dohodkov, pri čemer so bolj oddaljeni dohodki manj pomembni. Vrsti pričakovanj, kjer je napoved določene kategorije oblikovana na podlagi preteklih vrednosti, pravimo adaptivna pričakovanja (Polanec, 2005, str. 14).

Ko postavimo enakost  $\beta = (1 - \lambda)$ , dobimo naslednjo enačbo (Heathfield, 1977, str. 175):

$$E_t(Y_p) = (1 - \lambda) \sum_{i=0}^{\infty} \lambda^i Y_{t-i} \quad (13)$$

Torej velja

$$C_t = k \cdot E_t(Y_p) = k(1 - \lambda) \sum_{i=0}^{\infty} \lambda^i Y_{t-i} \quad (14)$$

oziroma

$$\lambda C_{t-1} = k(1 - \lambda) \sum_{i=0}^{\infty} \lambda^{i+1} Y_{t-i-1} \quad (15)$$

V kolikor od enačbe (14) odštejemo enačbo (15), dobimo obliko potrošne funkcije, ki je

primerna za ekonometrično ocenjevanje:

$$C_t = k(1 - \lambda)Y_t + \lambda C_{t-1} \quad (16)$$

Enačbo lahko v obliki populacijskega regresijskega modela zapišemo na sledeči način:

$$C_t = \alpha Y_t + \beta C_{t-1} + u_t \quad (17)$$

Če funkcijo izračunamo na podlagi četrtnetnih podatkov iz nacionalnih računov za obdobje 1997–2009, potem  $Y_t$  v enačbi (17) predstavlja bruto nacionalni razpoložljivi dohodek,  $C_{t-1}$  pa izdatke gospodinjstev za končno potrošnjo. Ocenjena potrošna funkcija na podlagi četrtnetnih podatkov ima naslednjo obliko:

$$E(C_t|Y_t) = 0,291697 \cdot Y + 0,477838C_{t-1}$$

$$t: (7,50) \quad (6,52)$$

$$P: (0,000) \quad (0,000)$$

$$n = 48$$

$$RootMSE = 50,5$$

$$R^2 = 0,9997$$

$$F(2,46) = 79105,16$$

$$\bar{R}^2 = 0,9997$$

$$(p = 0,000)$$

Oba regresijska koeficienta sta statistično značilna in tudi model kot celota je statistično značilen. Determinacijski koeficient je za malenkost večji kot pri Keynesovi potrošni funkciji in znaša 0,9997. Kratkoročna mejna nagnjenost k potrošnji znaša 0,2917. Faktor prilagajanja  $\lambda$  je enak 0,4778. To pomeni, da se vpliv dohodkov preteklih obdobj na potrošnjo zmanjšuje precej počasi. Posledično so za potrošnjo v tekočem obdobju, poleg dohodka tekočega obdobja, zelo pomembni dohodki preteklih obdobj.

Potrošno funkcijo permanentnega dohodka sem nato izračunala na podlagi letnih podatkov iz nacionalnih računov za obdobje 2000–2007. Tako  $Y_t$  v enačbi predstavlja razpoložljiv dohodek gospodinjstev,  $C_{t-1}$  pa izdatke gospodinjstev za končno potrošnjo. Ocenjena potrošna funkcija na podlagi letnih podatkov nacionalnih računov ima naslednjo obliko:

$$E(C_t|Y_t) = 0,627407Y_t + 0,269523C_{t-1}$$

$$t: (2,89) \quad (1,02)$$

$$P: (0,034) \quad (0,355)$$

$$n = 7$$

$$RootMSE = 144,25$$

$$R^2 = 0,9999$$

$$F(2,5) = 22479,67$$

$$\bar{R}^2 = 0,9998$$

$$(p = 0,000)$$

Regresijski koeficient pri odloženi potrošnji ni statistično značilen, model kot celota pa je statistično značilen. Determinacijski koeficient je še za malenkost višji in znaša 0,9999. Kratkoročna mejna nagnjenost k potrošnji, izračunana na podlagi teh podatkov, znaša 0,627407. Faktor prilagajanja  $\lambda$  je enak 0,269523. To pomeni, da se vpliv dohodkov preteklih obdobj na potrošnjo precej hitro zmanjšuje. Posledično je za potrošnjo v tekočem obdobju najpomembnejši dohodek tekočega obdobja, medtem ko je pomen dohodkov preteklih obdobj nekoliko manjši.

Nazadnje sem potrošno funkcijo ocenila še na podlagi letnih anketnih podatkov za obdobje 1997–2007. V enačbi  $Y_t$  predstavlja povprečna razpoložljiva denarna sredstva na gospodinjstvo,  $C_{t-1}$  pa povprečna porabljena sredstva na gospodinjstvo. Ocenjena potrošna funkcija na podlagi letnih anketnih podatkov ima naslednjo obliko:

$$\hat{C}_t = 0,475677Y_t + 0,5668627C_{t-1}$$

t: (2,15)      (2,76)  
P: (0,064)      (0,025)

$n = 10$	$RootMSE = 306,31$
$R^2 = 0,9995$	$F(2,8) = 8859,11$
$\bar{R}^2 = 0,9994$	$(p = 0,000)$

Regresijski koeficient pri tekočem razpoložljivem dohodku ni statistično značilen. Model kot celota je statistično značilen, determinacijski koeficient pa znaša 0,9995. Povečanje realnega razpoložljivega dohodka gospodinjstva za evro pomeni povečanje potrošnje gospodinjstva za 0,47568 evra. Faktor prilagajanja  $\lambda$  je enak 0,56686, kar nam pove, da se vpliv dohodkov preteklih obdobj na potrošnjo zmanjšuje precej počasi. Za potrošnjo v tekočem obdobju je tako, poleg dohodka tekočega obdobja, zelo pomemben dohodek preteklih obdobj.

Potrošno funkcijo trajnega dohodka pa sem nato izračunala še na drug način, ki jo zapišemo v naslednji obliki (Senjur, 2001, str. 97):

$$C_t = cY^p \tag{18}$$

$$C_t = c\beta Y_t + c(1 - \beta)Y_{t-1} \tag{19}$$

$$C_t = c_1 Y_t + c_2 Y_{t-1} \tag{20}$$

Mejna nagnjenost k potrošnji iz tekočega dohodka je torej  $c\beta$  oziroma  $c_1$ , kar je manj kot dolgoročno povprečna nagnjenost k potrošnji, ki je enaka  $c$ . Razlog za nižjo kratkoročno mejno nagnjenost k potrošnji iz tekočega dohodka je v tem, da posameznik za povečan dohodek ne ve, ali in v kolikšni meri je trajno povečanje, na katerem lahko gradi svoje

potrošniške načrte. Zaradi tega posameznik svojih potrošniških izdatkov v celoti ne prilagodi večji ravni dohodka takoj, kot bi to storil, če bi povečanje dohodka pojmoval kot trajno (Senjur, 2001, str. 96).

Če funkcijo izračunamo na podlagi četrletnih podatkov iz nacionalnih računov za obdobje 1997–2009, kjer  $Y_t$  v enačbi predstavlja bruto nacionalni razpoložljivi dohodek, potem ima ocenjena potrošna funkcija naslednjo obliko:

$$E(C_t|Y_t) = 0,430548 \cdot Y + 0,117921Y_{t-1}$$

$$t: (7,94) \quad (2,11)$$

$$P: (0,000) \quad (0,040)$$

$$n = 48$$

$$RootMSE = 66,87$$

$$R^2 = 0,9995$$

$$F(2,46) = 45109,63$$

$$\bar{R}^2 = 0,9995$$

$$(p = 0,000)$$

Oba regresijska koeficienta sta statistično značilna in tudi model kot celota je statistično značilen. Determinacijski koeficient znaša 0,9995. Kratkoročna mejna nagnjenost k potrošnji pa znaša 0,4305, kar je za 0,14 več kot pri prejšnji obliki potrošne funkcije permanentnega dohodka.

Potrošno funkcijo trajnega dohodka sem nato izračunala na podlagi letnih podatkov iz nacionalnih računov za obdobje 2000–2007 in tako dobila naslednjo obliko ocenjene potrošne funkcije:

$$E(C_t|Y_t) = 0,625739Y_t + 0,231344Y_{t-1}$$

$$t: (2,26) \quad (0,80)$$

$$P: (0,074) \quad (0,458)$$

$$n = 7$$

$$RootMSE = 149,14$$

$$R^2 = 0,9999$$

$$F(2,5) = 21028,88$$

$$\bar{R}^2 = 0,9998$$

$$(p = 0,000)$$

Regresijski koeficient tako pri preteklem kot pri tekočem dohodku ni statistično značilen, model kot celota pa je statistično značilen. Determinacijski koeficient znaša 0,9999. Kratkoročna mejna nagnjenost k potrošnji, izračunana na podlagi teh podatkov, znaša 0,6257, kar je skoraj enako kot pri prejšnji obliki potrošne funkcije trajnega dohodka.

Nazadnje sem potrošno funkcijo ocenila še na podlagi letnih anketnih podatkov za obdobje 1997–2007, kjer ima ocenjena potrošna funkcija trajnega dohodka naslednjo obliko:

$$\hat{C}_t = 1,26831Y_t - 0,205494Y_{t-1}$$

$$t: (2,16) \quad (-0,34)$$

$$P: (0,063) \quad (0,739)$$

$$n = 10$$

$$RootMSE = 424,52$$

$$R^2 = 0,9991$$

$$F(2,8) = 4610,35$$

$$\bar{R}^2 = 0,9989$$

$$(p = 0,000)$$

Regressijski koeficient pri tekočem in preteklem razpoložljivem dohodku ni statistično značilen. Model kot celota je statistično značilen, determinacijski koeficient pa znaša 0,9991. Kratkoročna mejna nagnjenost k potrošnji znaša 1,268, kar ni v skladu z ekonomsko teorijo. Glede na izračunano mejno nagnjenost k potrošnji lahko sklepamo, da podatkovna baza, na podlagi katere sem opravila izračun, ni najboljša.

Friedmanov pristop je naletel na kritiko s strani teorije racionalnih pričakovanj, saj agenti, ki se obnašajo v skladu z adaptivnimi pričakovanji, lahko naredijo sistematične napake, če ne upoštevajo drugih informacij glede prihodnjih dohodkov. Ekonomisti so v sodobni teoriji potrošnje oblikovali koncept racionalnih pričakovanj, ki upoštevajo vse na trgu razpoložljive informacije in ne samo preteklih vrednosti spremenljivke, ki jo agenti napovedujejo. Sodobnejša verzija Friedmanove teorije permanentnega dohodka je zaradi tega postavljena v okvir racionalnih pričakovanj in sovпада z Modiglianijevim modelom (Polanec, 2005, str. 15).

### 3 ANALIZA STRUKTURE POTROŠNJE GOSPODINJSTEV

Struktura potrošnje je eden od kazalnikov razvitosti gospodarstva in blaginje prebivalstva. Z večanjem potrošnje se izdatki za hrano in osnovne življenjske potrebščine manjšajo, večja pa se delež izdatkov za storitve, torej za kulturo, rekreacijo, izobraževanje ipd. Te povezave so znane tudi kot Engelovi zakoni. Engel, nemški ekonomist iz 19. stoletja, je iz dobljenih rezultatov sestavil štiri zakone (Ferk, 2007b, str. 29):

- ko dohodki rastejo, delež izdatkov za hrano pada;
- delež izdatkov za obleko in obutev je neodvisen od višine dohodkov;
- delež izdatkov za stanovanje, kurjavo in razsvetljava je neodvisen od višine dohodkov;
- delež izdatkov za različne namene (razvedrilo, higieno, osebne storitve ipd.) se povečuje, če se večajo dohodki.

S tega vidika bom predstavila strukturo potrošnje. Strukturo potrošnje po namenu najprej analiziram za Slovenijo, potem pa jo primerjam s povprečno evropsko strukturo potrošnje v razpoložljivih letih.

Pri analiziranju sem se zgledovala predvsem po dveh delovnih zvezkih, ki sta objavljena na

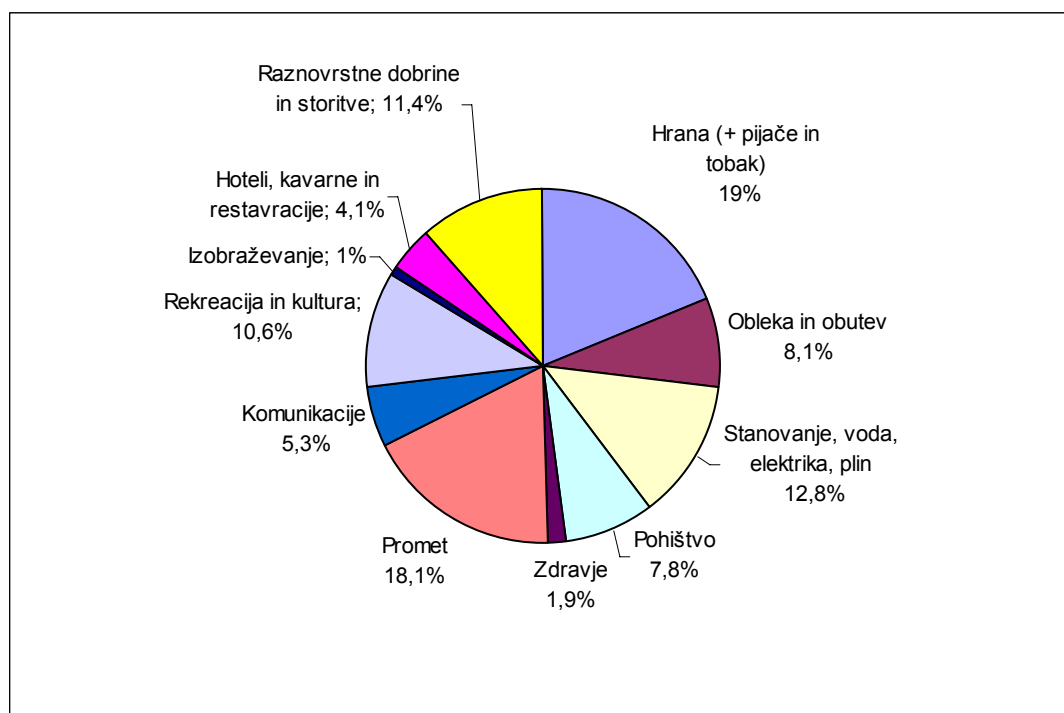


Uradu RS za makroekonomske analize in razvoj. Prvi je delovni zvezek Ane Tršelič Selan z naslovom *Vzorci trošenja gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji*, drugi pa je delovni zvezek Barbare Ferk z naslovom *Zasebna potrošnja – teoretična izhodišča in analiza potrošnje v Sloveniji v obdobju 1995–2006*. V veliko pomoč mi je bila tudi Kuzminova analiza iz leta 2002 z naslovom *Spremembe v strukturi osebne potrošnje kot dejavnik konjunktornih gibanj*.

### 3.1 Izdatki gospodinjstev za življenjske potrebščine po namenu porabe za Slovenijo

Povprečno slovensko gospodinjstvo je v letu 2007 po podatkih APG za končno potrošnjo namenilo 15.908 EUR. Med dobrine, ki jih slovenska gospodinjstva najpogosteje porabljajo sodijo hrana, stanovanjske in raznovrstne dobrine, redkeje pa imajo slovenska gospodinjstva velike izdatke za zdravje in za izobraževanje (glej sliko 3).

Slika 3: Struktura izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo, Slovenija, 2007, v %



Vir: SURS, Statistični letopis 2009.

V povprečju gospodinjstva največ izdatkov namenjajo za transport (18,1%), hrano in brezalkoholne pijače (16,5%), stanovanje (12,8%) ter raznovrstne dobrine in storitve (11,4%). Temu sledijo izdatki za rekreacijo in kulturo (z 10,6-odstotnim deležem) ter za obleko in obutev (8,1%). Delež izdatkov za stanovanje bi bil precej večji, če bi bili v anketnih podatkih o potrošnji gospodinjstev zajeti tudi izdatki za pripisane najemnine, ki v povprečju pomenijo približno 10% vseh izdatkov za življenjske potrebščine. Najmanjši delež izdatkov gre za zdravje in izobraževanje (le 1,9% in 1%), saj sta to področji, kjer

imajo gospodinjstva majhno udeležbo v dejanski potrošnji in se večina tovrstnih izdatkov financira prek sektorja države (tako je tudi drugod v EU).

### *Izdatki gospodinjstev za hrano*

Delež izdatkov, ki jih gospodinjstva namenjajo za hrano, je pomemben kazalec njihovega življenjskega standarda in posredno tudi revščine. Revna gospodinjstva namreč porabijo največji del svojih dohodkov prav za hrano. Leta 2007 je povprečno slovensko gospodinjstvo za hrano<sup>9</sup> porabilo okrog 19% svojih dohodkov. Hrana gospodinjstvom najnižjega dohodkovnega kvintilnega razreda predstavlja relativno največji delež v izdatkih za življenjske potrebščine, in sicer 26,7%. V gospodinjstvih najvišjega kvintilnega razreda ti izdatki predstavljajo le 14,6% (glej tabelo 1). Razlike pa se pojavijo tudi v vrstah porabljene hrane, saj gospodinjstva najvišjega kvintilnega razreda zaužijejo v povprečju več rib in mesa, gospodinjstva najnižjega pa nasprotno več kruha in maščob. Analiza porabe različnih vrst hrane v obdobju 2000–2007, gledano povprečno na člana gospodinjstva, kaže, da gospodinjstva v Sloveniji porabljajo vse več denarja za mlečne izdelke, sadje, zelenjavo, sladkarije ter vse manj za sladkor in maščobe. Vedno več gospodinjstva porabljajo za mineralne vode in brezalkoholne pijače, nasprotno pa manj za sadne sokove. V proučevanem obdobju se povečujejo tudi izdatki za žgane pijače in pivo ter tobačne izdelke, medtem ko se izdatki za vino zmanjšujejo (SURS, SI-STAT podatkovni portal).

Razlike glede potrošnje hrane se med gospodinjstvi povečajo, če primerjamo absolutne zneske, ki so jih gospodinjstva namenila porabi hrane in brezalkoholnih pijač. Povprečno slovensko gospodinjstvo je v letu 2007 za hrano porabilo 3.019 EUR (1.146 EUR povprečno na člana gospodinjstva), 1.911 EUR so v povprečju porabila najrevnejša gospodinjstva, 3.949 EUR pa najpremožnejša. Tako so gospodinjstva petega kvintilnega razreda zanje odštela 2,2-krat več sredstev kot gospodinjstva prvega kvintilnega razreda. Neenakost med gospodinjstvi je tako prisotna tudi pri izdatkih za hrano.

Nadpovprečno veliko in več kot ostale skupine gospodinjstev pa za hrano poleg najrevnejših porabijo še gospodinjstva, katerih nosilci so brez izobrazbe ali so neaktivni, starejši od 60 let ter samska gospodinjstva in tista brez delavno aktivnih članov. Veliko nižje proračunske deleže pa izdatki za hrano predstavljajo v gospodinjstvih, kjer je nosilec vsaj univerzitetno izobražen, zaposlen ali mlajši od 30 let, ter v gospodinjstvih z dvema aktivnima članoma oziroma dvema odraslima in otroki (Tršelič, DZ 8/2006, str. 28).

---

<sup>9</sup> Tu sta skupaj zajeti skupini hrana in brezalkoholne pijače ter alkoholne pijače in tobak.

*Tabela 1: Delež izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo po dohodkovnih razredih, 2007, v %*

	1. kvintil	2. kvintil	3. kvintil	4. kvintil	5. kvintil
Hrana in brezalkoholne pijače	22,9	20,1	18,0	15,8	13,0
Alkoholne pijače in tobak	3,8	3,5	2,9	2,4	1,6
Obleka in obutev	4,6	6,0	8,3	8,2	9,8
Stanovanje, voda, energija	20,0	17,6	14,1	11,7	9,0
Pohištvo, gosp. oprema in vzdrževanje	6,8	8,4	8,2	8,2	7,4
Zdravje	2,6	2,1	2,1	1,7	1,7
Promet	9,7	12,9	14,9	19,6	23,1
Komunikacije	6,1	5,8	5,7	5,2	4,6
Rekreacija in kultura	8,0	8,9	9,4	10,4	12,7
Izobraževanje	0,4	0,4	0,8	0,9	1,4
Hoteli, kavarne in restavracije	3,5	3,1	3,5	4,4	4,7
Raznovrstne dobrine in storitve	11,5	11,1	12,0	11,7	11,1

*Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal, APG.*

#### *Izdatki za obleko in obutev*

Za obleko in obutev je povprečno slovensko gospodinjstvo v letu 2007 porabilo 1.291 EUR, med posameznimi skupinami pa obstajajo velike razlike. Obleka je namreč ena izmed dobrin, ki jo nujno potrebujemo, lahko pa zanjo zapravimo veliko več, kot je nujno treba. Tako so gospodinjstva najrevnejšega kvintilnega razreda povprečno zanjo odštela le 332 EUR, gospodinjstva petega pa kar 8-krat več oziroma 2.650 EUR.

Še večje razlike se pojavijo pri delitvi gospodinjstev po izobrazbi, saj tista gospodinjstva z nosilcem brez izobrazbe porabijo za obleko veliko manj sredstev kot gospodinjstva z univerzitetno izobraženim nosilcem. Relativno nadpovprečno veliko (povprečje 8,1%) in več kot ostali za obleko in obutev porabijo najpremožnejša (9,8%) in najmlajša gospodinjstva ter tista z dvema delovno aktivnima članoma, gospodinjstva dveh odraslih oseb z otroki in tista, katerih nosilci so najbolj izobraženi oziroma zaposleni. Nasprotno v strukturi izdatkov relativno najmanj za obleko porabijo najrevnejša (4,6%), najstarejša in samska gospodinjstva, gospodinjstva brez delovno aktivnih članov in tista z neaktivnimi ali povsem neizobraženimi nosilci (Tršelič, DZ 8/2006, str. 28; tabela 1).

#### *Izdatki za stanovanje<sup>10</sup>*

Stanovanje spada med najnujnejše in najosnovnejše potrošne dobrine, zato razponi med

<sup>10</sup> Ne vključujejo pripisanih najemnin gospodinjstev.

povprečjem in med posameznimi skupinami niso tako veliki kot npr. pri obleki, prometu, izobraževanju in hotelih. V letu 2007 je povprečno slovensko gospodinjstvo za stanovanje porabilo 2.036 EUR (773 EUR povprečno na člana gospodinjstva), pri tem so najrevnejša gospodinjstva povprečno zanj porabila 1.433 EUR, najbogatejša pa 2.446 EUR.

Relativno nadpovprečno veliko breme (povprečje 12,8%) izdatki za stanovanje predstavljajo gospodinjstvom prvega dohodkovnega kvintila (20%), samskim in najstarejšim gospodinjstvom ter gospodinjstvom brez delovno aktivnih članov in tistim, katerih nosilci so brez izobrazbe ali so neaktivni (upokojenci, brezposelni). Nasprotno relativno najmanj in nadpovprečno malo za stanovanje porabijo najpremožnejši (9%), gospodinjstva z nosilcem, ki je samozaposlen, v srednjih letih oziroma z univerzitetno izobrazbo ter družine z otroki (Tršelič, DZ 8/2006, str. 28; tabela 1).

#### *Izdatki za pohištvo*

Povprečno gospodinjstvo pri nas je v letu 2007 za pohištvo porabilo 1.241 EUR, največje razpone srečamo pri gospodinjstvih z najslabše in najbolj izobraženimi nosilci. Gospodinjstva prvega kvartilnega razreda so povprečno za pohištvo porabila 486 EUR, gospodinjstva petega kvartilnega razreda pa 4,1-krat več (in sicer 2.000 EUR).

Relativno nadpovprečno veliko (povprečje 7,8%) za pohištvo porabijo družine z otroki, gospodinjstva drugega kvartilnega razreda (8,4%), najmlajša gospodinjstva, gospodinjstva brez delovno aktivnih članov ter tista, katerih nosilci so najbolj izobraženi oziroma upokojenci. Nasprotno relativno precej manj za pohištvo porabijo enostarševska, najstarejša in samska gospodinjstva, gospodinjstva prvega kvartilnega razreda (6,8%) in tista s tremi delovno aktivnimi člani (Tršelič, DZ 8/2006, str. 28; tabela 1).

#### *Izdatki za zdravje*

Izdatki za zdravje so v letu 2007 povprečno na gospodinjstvo znašali 305 EUR in tako sodijo med najmanjše postavke proračuna povprečnega slovenskega gospodinjstva. Absolutno največ izdatkov za zdravje iz lastnega žepa imajo najpremožnejša (460 EUR) in najstarejša gospodinjstva. Relativno veliko (povprečje 1,9%) in več kot ostale skupine gospodinjstev za zdravje porabijo najstarejša, upokojenska in samska gospodinjstva, gospodinjstva prvega kvartilnega razreda (2,6%) ter tista, kjer so nosilci med bolj izobraženimi. Nasprotno relativno najmanj za zdravje porabijo družine z otroki, gospodinjstva četrtega in petega kvartilnega razreda (1,7%), najmlajša gospodinjstva ter tista z nosilcem, ki je brezposeln oziroma študent, dijak ali gospodinja (Tršelič, DZ 8/2006, str. 29; tabela 1).

### *Izdatki za promet*

Povprečno gospodinjstvo je v letu 2007 za promet porabilo 2.877 EUR, gospodinjstva petega kvintilnega razreda so zanj namenila 9-krat več (6.269 EUR) kot tista iz prvega kvintilnega razreda. Tudi prometne izdatke podobno kot obleko lahko delimo na nujno potrebne izdatke in na takšne, ki spadajo med luksuzne. Prometni izdatki na splošno naraščajo z dohodkom, izobrazbo in velikostjo gospodinjstva.

Relativno veliko (povprečje 18,1%) za promet porabijo gospodinjstva s tremi delovno aktivnimi člani, najpremožnejša (23,1%), najmlajša, najbolj izobražena in velika gospodinjstva. Nasprotno v strukturi izdatkov veliko nižje deleže beležijo gospodinjstva z nosilcem brez izobrazbe, samska gospodinjstva in gospodinjstva prvega kvintilnega razreda (9,7%) ter gospodinjstva brez delovno aktivnih in z nosilcem starejšim od 60 let (Tršelič, DZ 8/2006, str. 29; tabela 1).

### *Izdatki za komunikacije*

Povprečno slovensko gospodinjstvo je v letu 2007 za komunikacije porabilo 839 EUR, absolutno najmanj gospodinjstva prvega kvintilnega razreda (438 EUR), največ pa gospodinjstva z univerzitetno izobraženim nosilcem.

Relativno največji delež (povprečje 5,3%) imajo enostarševska, najmlajša in brezposelna ter gospodinjstva prvega kvintilnega razreda (6,1%) in tista z enim delovno aktivnim članom. Nasprotno relativno najmanj za komunikacijo porabijo najpremožnejša (4,6%) in najstarejša gospodinjstva ter družine z otroki in gospodinjstva brez delovno aktivnih članov (Tršelič, DZ 8/2006, str. 29; tabela 1).

### *Izdatki za rekreacijo in kulturo*

Izdatki za rekreacijo in kulturo naraščajo linearno z dohodkom in izobrazbo gospodinjstva, spadajo pa med luksuzne dobrine. Povprečno slovensko gospodinjstvo je v letu 2007 zanje namenilo 1.683 EUR, med posameznimi skupinami pa obstajajo kar velike razlike. Tako so gospodinjstva prvega kvintilnega razreda za izobrazbo in kulturo namenila 574 EUR, gospodinjstva petega kvintilnega razreda pa kar 6-krat več (3.457 EUR).

Relativno nadpovprečno veliko (povprečje 10,6%) in več kot ostale skupine za rekreacijo in kulturo porabijo najpremožnejša (12,7%) in najbolj izobražena gospodinjstva, družine z otroki in gospodinjstva z nosilcem, ki je zaposlen ali v srednjih letih. Za preživljanje prostega časa nasprotno relativno najmanj zapravijo najrevnejša (8%) in najmlajša gospodinjstva ter tista z brezposelnim ali neizobraženim nosilcem (Tršelič, DZ 8/2006, str. 29–30; tabela 1).

### *Izdatki za izobraževanje*

Izdatki za izobraževanje predstavljajo najmanjši delež izdatkov gospodinjstev za življenjske potrebščine (1%). Ti izdatki naraščajo z doseženo izobrazbo in prisotnostjo otrok, padajo pa s starostjo nosilca. Pri izdatkih za izobraževanje se pojavi največja neenakost v porazdelitvi med gospodinjstvi. Povprečno slovensko gospodinjstvo je v letu 2007 za izobraževanje porabilo 152 EUR, povprečno gospodinjstvo prvega kvintilnega razreda le 28 EUR, petega kvintilnega razreda pa kar 13,9-krat več (to je 393 EUR).

Nadpovprečno veliko za izobraževanje porabijo predvsem najmlajša, najbolj izobražena in najpremožnejša gospodinjstva (1,4%), družine z otroki ter gospodinjstva z dvema delovno aktivnima članoma oziroma zaposlenim nosilcem. Nasprotno relativno najmanj za izobraževanje namenjajo najstarejša, najrevnejša (0,4%) in samska gospodinjstva, gospodinjstva z upokojenim ali neizobraženim nosilcem ter gospodinjstva brez delovno aktivnih članov (Tršelič, DZ 8/2006, str. 30; tabela 1).

### *Izdatki za hotele in restavracije*

Izdatki za hotele in restavracije strmo naraščajo z dohodkom in tako spadajo med luksuzne dobrine. Tudi ti izdatki kažejo na veliko neenakost med različnimi skupinami gospodinjstev. Povprečno gospodinjstvo je v letu 2007 za hotele in restavracije porabilo 649 EUR, gospodinjstva spodnjega kvintilnega razreda le 38% tega povprečja, gospodinjstva petega pa 5,1-krat več od gospodinjstev prve dohodkovne skupine (1.279 EUR).

Relativno veliko (povprečje 4,1%) za hotele in restavracije porabijo najpremožnejša (4,7%) in velika gospodinjstva brez otrok, gospodinjstva z dvema delovno aktivnima ter tista, katerih nosilci so v srednjih letih ali srednje izobraženi. Nasprotno relativno najmanj za te dobrine namenjajo gospodinjstva drugega kvintilnega razreda (3,1%), najmanj izobražena ter najstarejša gospodinjstva, upokojska in enostarševska gospodinjstva ter tista brez delovno aktivnih (Tršelič, DZ 8/2006, str. 30; tabela 1).

### *Izdatki za raznovrstne dobrine in storitve*

Med izdatke za raznovrstne dobrine tako sodijo izdatki za osebno nego in osebne predmete, kot tudi izdatki za socialno varstvo, zavarovanje in finančne ter druge storitve. Naraščajo sorazmerno z dohodkom in z doseženo izobrazbo nosilca gospodinjstva. Gospodinjstva prvega kvintilnega so v letu 2007 zanje porabila 821 EUR oziroma 11,5% svojega proračuna, nasprotno pa so gospodinjstva najvišjega kvintilnega razreda zanje porabila 3,7-krat več sredstev, kar predstavlja 11,1% njihove končne potrošnje. V povprečju so gospodinjstva za raznovrstne dobrine in storitve odštela 1.818 EUR oziroma 11,4% svojega proračuna (Tršelič, DZ 8/2006, str. 30; tabela 1).

### 3.2 Spreminjanje strukture potrošnje v Sloveniji v obdobju 1997–2007

Podatke o porabljenih sredstvih kot povpreček na gospodinjstvo sem črpala iz Statističnih letopisov in so zbrani z anketo o porabi v gospodinjstvih. Moja analiza se prične z letom 1997, saj od tega leta dalje uradna statistika pri zbiranju podatkov ne uporablja več bilančnega pristopa, ampak koncept potrošnih izdatkov (izdatkov za življenjske potrebščine).

Tabela 2: Delež izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo po namenu, Slovenija, v %

Leto	1997	2000	2003	2005	2007
Hrana in brezalkoholne pijače	23,1	19,8	18,4	16,6	16,5
Alkoholne pijače in tobak	2,5	2,0	2,3	2,4	2,5
Obleka in obutev	9,0	8,7	8,6	8,0	8,1
Stanovanje, voda, energija	10,7	11,5	11,7	12,1	12,8
Pohištvo, gospodinjstva oprema in vzdrževanje	7,2	7,6	6,8	7,3	7,8
Zdravje	1,7	1,7	1,8	1,7	1,9
Promet	17,6	19,5	17,1	19,2	18,1
Komunikacije	2,0	2,9	4,6	5,0	5,3
Rekreacija in kultura	9,4	8,7	11,0	10,9	10,6
Izobraževanje	0,8	0,8	0,9	1,0	1,0
Hoteli, kavarne in restavracije	6,3	6,0	5,9	4,7	4,1
Raznovrstne dobrine in storitve	9,8	10,7	11,0	11,0	11,4

Vir: Statistični letopis, 1999–2009.

Opomba: deleži so prikazani v odstotku izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo, izračunani pa so iz podatkov v EUR v tekočih cenah.

V strukturi po namenu, ki jo prikazuje tabela 2, se je v opazovanem obdobju (1997–2007) absolutno najbolj zmanjšal delež izdatkov za hrano in brezalkoholne pijače (za 6,6 odstotne točke), sledita pa skupini hoteli (za 2,2 odstotne točke) in obleka (za 0,9 odstotne točke). Delež izdatkov za skupini alkoholne pijače in transport je v opazovanem obdobju ostal skoraj nespremenjen. Najbolj se je povečal delež v skupinah komunikacije (za 3,3 odstotne točke), stanovanje (za 2,1 odstotni točki) in rekreacija (za 1,2 odstotne točke).

Pri tako različnih deležih skupin nam to ne daje najbolj relevantnih informacij, zato moramo pogledati relativne spremembe deležev. Relativno se je najbolj znižal delež skupin hoteli (za dobro tretjino na 4,1%), hrana (za 28,6%) in obleka (za slabo desetino). Kar za 1,6-krat se je povečal delež izdatkov za skupino komunikacije (na 5,3%), porast deleža za četrtno je bilo zaznati v skupini izobraževanje (ki zajema 1%), za slabo petino pa se je povečal delež skupine stanovanje (na 12,8%). Delež skupin zdravstvo in rekreacija se je povečal za dobro desetino.

Analizo sem izvedla tudi na osnovi realnih kategorij, se pravi ob »izničeni« učinkih

sprememb relativnih cen. Gre namreč za to, da sem izpeljala analizo na osnovi stalnih – baznih cen, v tem primeru so to cene iz leta 2000. Prevedbo porabe na stalne cene leta 2000 sem opravila s pomočjo indeksov cen življenjskih potrebščin po skupinah.

V opazovanih desetih letih so gospodinjstva realno (gre za spremembo obsega) najbolj povečala izdatke za komunikacije in sicer 2,9 krat. Rast so dosegli tudi izdatki v skupinah rekreacija (realno so se povečali za 22%), pohištvo (za 21%), zdravje (za 18%), obleka in obutev (za 15%) ter izobraževanje (za 12%). Skupine, v katerih se je vrednost izdatkov realno zmanjšala, so hoteli in restavracije (za 39%), hrana (za 22%), alkohol (za 13%), stanovanje (za 7%) ter promet (za 3%). Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo so se v tem obdobju realno povečali za 1% (nominalno za 75%).

Spremenjena struktura izdatkov (ter povečanje realne vrednosti dohodkov) kaže izboljšanje dohodkovnega položaja slovenskih gospodinjstev in spremembo načina življenja. Eden prvih kazalnikov, ki se je uporabljal za oceno dohodkovnega položaja gospodinjstva oziroma revščine, je bil prav delež izdatkov za hrano (UMAR, 2006, str. 15). Ta delež se je v obdobju 1997–2007 znižal za več kot 6 odstotnih točk.

Kuzmin je leta 2002 v svoji analizi proučeval v kolikšni meri spremembe v strukturi osebne potrošnje v Sloveniji vplivajo na gospodarsko aktivnost (konjunktura gibanja), v smislu povečanja vrednosti proizvodnje, dodane vrednosti in zaposlenosti. Pri tej oceni je izhajal iz input-output analize. Ugotovil je, da spremembe v strukturi osebne potrošnje v obdobju 1995–2000, ki se izkazujejo z relativnim zmanjšanjem osnovnih življenjskih potrebščin (hrana, pijača in tobak) in povečanjem deleža drugih (luksuznih) dobrin, niso prispevale k vsesplošnemu povečanju proizvodnje oziroma gospodarske aktivnosti. Zgodilo se je celo nasprotno, saj se je potrošnja prestrukturirala v smeri proizvodov, ki inducirajo relativno nižje multiplikativne učinke na povečanje proizvodnje kot pa jih generirajo osnovne življenjske potrebščine.

### **3.3 Primerjava strukture potrošnje slovenskih gospodinjstev s povprečnimi evropskimi**

Namen tega poglavja je analiza strukture potrošnje evropskih gospodinjstev in umestitev slovenskih gospodinjstev mednje. Potrošniške navade evropskih potrošnikov se med 27 državami članicami znotraj EU razlikujejo. Dejavniki, kot so kultura, tradicija, sestava gospodinjstva, dohodek in stopnja urbanizacije, lahko vplivajo na potrošniške navade v vseh državah. S priključitvijo novih držav članic EU maja 2004 so postale razlike le še očitnejše (Puente, 2005, str. 1).

Kot podatkovno osnovo za primerjavo obnašanja gospodinjstev na ravni EU sem uporabila Eurostatove podatke. Ti podatki se nanašajo na zadnja dva vseevropska kroga izvajanja APG z referenčnima letoma 1999 in 2005. Rezultati so prikazani v pariteti kupne moči



(PPS)<sup>11</sup>, saj se tako upoštevajo razlike v kupni moči med državami, zajemajo pa štiri kategorije držav EU: stare članice (oznaka EU-15), nove članice, vključno z Bolgarijo in Romunijo (NMS-12), in znotraj te skupine posebej Slovenija ter kategorija celotne Evropske unije – EU-27. Ožjenje na štiri skupine je smiselno, ker bi analiza postala preveč izčrpana in nejasna, če bi vzorce trošenja gospodinjstev obravnavali ločeno po državah, saj se ti med državami kljub vsemu le ne razlikujejo tako močno.

Pri mednarodni primerjavi strukture izdatkov gospodinjstev za življenjske potrebščine sem naletela na dve omejitvi. Prva je neupoštevanje pripisanih najemnin v določenih (novih) članicah EU. Če nacionalne APG med izdatke gospodinjstev ne uvrščajo pripisanih najemnin (ki predstavljajo pomemben delež vseh izdatkov gospodinjstev), rušijo celotno strukturo izdatkov, onemogočajo pa tudi povsem verodostojno mednarodno primerjavo strukture potrošnje in življenjske ravni gospodinjstev v različnih državah. V Sloveniji imamo visok delež lastniških stanovanj, kar bistveno vpliva na višino pripisanih najemnin (Tršelič, 8/2006, str. 44). Primerjavo kljub tej omejitvi prikazujem, potrebna je le dodatna previdnost pri razlagi rezultatov. Druga nedostopnost podatkov se pojavi pri izboru držav, ki sem jih vzela pod drobnogled. Tako sem povprečne izdatke gospodinjstev za končno potrošnjo novih držav članic (NMS-12) izračunala tako, da sem izdatke po namenu porabe vseh dvanajstih držav seštela in jih delila z njihovim številom. Ostali podatki pa so že bili prikazani po skupinah, ki sem jih potrebovala za analizo.

### **3.3.1 Povprečni izdatki evropskih in slovenskih gospodinjstev za končno potrošnjo**

Na primerjavo izdatkov gospodinjstev za življenjske potrebščine med evropskimi gospodinjstvi lahko gledamo tudi kot na primerjavo življenjskega standarda, pri čemer višja raven izdatkov kaže višji standard. Razmerja kupne moči prebivalstva med državami, merjena z izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo, kažejo, da so slovenska gospodinjstva v obeh referenčnih letih približno na ravni celotne EU-27, da so gospodinjstva v EU-15 porabila v povprečju 28.609 PPS v referenčnem letu 2005 (povečanje za 15% glede na leto 1999), v novih članicah (NMS-12) pa skoraj dvakrat manj (14.600 PPS).

Naša gospodinjstva se po kupni moči uvrščajo precej visoko, saj močno presegajo povprečje novih članic, višje se v obeh proučevanih letih med novimi članicami uvrščajo le ciparska in malteška gospodinjstva. V primerjavi s starimi članicami po kupni moči slovenska gospodinjstva dosegajo približno 80% ravni njihovega povprečja. Od skupnega povprečja za EU-27 (24.674 PPS leta 2005) v obeh proučevanih letih najbolj odstopajo luksemburška gospodinjstva (51.932 PPS leta 2005), sledijo pa jim gospodinjstva Irske (36.373 PPS), Cipra in Združenega Kraljestva. Najnižje izdatke za končno potrošnjo pa so v letu 2005 zabeležila romunska gospodinjstva (5.321 PPS), gospodinjstva iz Bolgarije (7.099 PPS), Litve ter Latvije (tabela 3).

---

<sup>11</sup> PPS – Purchasing Power Standards

Tabela 3: Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo držav članic EU, v PPS

Leto	2005	1999		2005	1999
Luksemburg	51.932	43.247	Finska	24.360	18.211
Irska	36.373	29.749	Danska	24.062	23.439
Ciper	34.208	29.378	Slovenija	23.806	19.815
Združeno kraljestvo	31.959	27.646	Portugalska	20.869	18.527
Grčija	30.975	23.401	Češka	12.142	11.302
Avstrija	30.167	26.453	Slovaška	11.855	10.545
Belgija	30.048	27.405	Estonija	10.848	7.144
Nizozemska	29.368	25.657	Madžarska	10.694	8.056
Italija	28.782	27.220	Poljska	10.594	8.982
Malta	28.605	29.785	Latvija	10.589	5.545
Nemčija	28.501	23.575	Litva	9.378	7.208
Francija	27.886	24.597	Bolgarija	7.099	5.562
Španija	26.028	20.238	Romunija	5.321	3.907
Švedska	25.612	21.676			

Vir: EUROSTAT, Statistics database.

Tabela 4 nam prikazuje, kolikšen delež izdatkov na gospodinjstvo EU-15, NMS-12 in EU-27 dosegamo v Sloveniji. V letu 2005 je vrednost izdatkov gospodinjstva Slovenije dosegla 96,5% vrednosti izdatkov povprečnega gospodinjstva EU-27, 83,2 % povprečnega gospodinjstva EU-15 (80% leta 1999) in 163% izdatkov povprečja NMS-12.

V letu 2005 so slovenski izdatki za hrano in brezalkoholne pijače na gospodinjstvo za 10,4% višji od povprečne evropske ravni (EU-27) in le še za 3% višji od povprečja EU-15, saj se je glede na leto 1999 njihov delež doseganja (glede na EU-15) zmanjšal za več kot 30 odstotnih točk. V primerjavi z novimi državami članicami (NMS-12) so slovenski izdatki za hrano v letu 2005 precej višji, in sicer za 46%. Izdatki za alkoholne pijače in tobak so pri nas v proučevanem obdobju ostali nespremenjeni in so v letu 2005 malenkost nad izdatki EU-27, za 41,6% nad izdatki NMS-12 ter za slabo desetino manjši od povprečnih izdatkov EU-15. Nekoliko so se zmanjšali izdatki za obleko in obutev, tako so v letu 2005 na ravni EU-15, za slabo petino presegajo povprečne izdatke EU-27 ter za 71,4% izdatke novih članic. Izdatki za stanovanje, vodo in energijo so se pri nas v proučevanem obdobju več kot podvojili in so v letu 2005 dosegli več kot tri četrtine izdatkov povprečnega evropskega gospodinjstva. Iz tega lahko sklepamo, da so leta 2005 pri Sloveniji v skupino stanovanje vključene tudi pripisane najemnine, ki prej niso bile (tabela 4).

Najbolj se je povečal delež doseganja izdatkov za komunikacije, ki v letu 2005 presega evropsko raven za dobro četrtino. Do leta 1999 smo dohiteli evropsko raven izdatkov v skupini rekreacija in kultura, medtem ko so ti izdatki v primerjavi z EU-15 še v letu 2005 za 13,9% manjši (29,9% leta 1999). Najnižji delež doseganja imamo v skupini zdravje, ki znaša manj kot polovico evropskih izdatkov in skoraj za tretjino manj kot v NMS-12. Nižje izdatke gospodinjstev za zdravje iz lastnega žepa v Sloveniji lahko pojasnimo z

neposrednim sistemom financiranja zdravstvenega varstva, ki deluje dokaj dobro. Zmanjšujejo se nam tudi izdatki v skupini hoteli, katerih delež doseganja povprečne evropske ravni je v letu 2005 že manjši od treh četrtin (tabela 4).

*Tabela 4: Indeksi deležev doseganja vrednosti izdatkov za končno potrošnjo na gospodinjstvo, Slovenija v primerjavi z EU-15, NMS-12 in EU-27*

Primerjava Slovenije z	EU-15		NMS-12	EU-27
	1999	2005	2005	2005
Hrana in brezalkoholne pijače	137,9	103,0	122,0	110,4
Alkoholne pijače in tobak	86,9	91,9	141,6	102,7
Obleka in obutev	111,8	101,8	171,4	118,8
Stanovanje, voda, energija	31,0	67,5	177,7	78,9
Pohištvo, gosp. oprema, vzdrževanje	82,0	83,3	156,2	98,1
Zdravje	42,9	39,3	71,5	44,7
Promet	105,5	101,9	204,0	120,8
Komunikacije	80,1	117,7	153,2	128,7
Rekreacija in kultura	71,1	86,1	207,6	102,1
Izobraževanje	67,8	74,0	87,8	84,9
Hoteli, kavarne in restavracije	76,2	60,3	135,1	73,0
Raznovrstne dobrine in storitve	110,5	80,9	227,5	96,9
<b>Izdatki skupaj</b>	80,0	83,2	163,0	96,5

*Vir: EUROSTAT, Statistics database.*

### 3.3.2. Primerjava strukture potrošnje v Sloveniji in EU

V nadaljevanju sem primerjala strukturo (in njeno spreminjanje) izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo med EU-15, NMS-12, EU-27 in Slovenijo, ki jo prikazujem v tabeli 5. V Sloveniji in EU-15 je bilo v obdobju 1999–2005 zaznati tendenco zniževanja deleža izdatkov v skupinah hrana in obleka pa tudi pohištvo, v nasprotju s tem gibanjem pa se je delež izdatkov v skupinah komunikacije in izobraževanje zvišal. Na ravni EU-15 se je najbolj znižal delež izdatkov za alkohol in pohištvo (za 18,1% oziroma 14,7%) ter rekreacijo (za 7,5%). V Sloveniji pa se je najbolj znižal delež izdatkov v skupinah hrana (za 30,6%) in hoteli (zmanjšanje izdatkov za četrtno), sledijo pa jim izdatki za obleko (kjer se je delež zmanjšal za slabo petino). Na ravni EU-15 se je najbolj povečal delež za raznovrstne dobrine in storitve (za dobro tretjino), temu sledi delež izdatkov za komunikacije (za 17,6%) in izobraževanje (za 15,3%). V opazovanem obdobju sta se v Sloveniji najbolj povečala deleža izdatkov za stanovanje (za 115%) in komunikacije (za 66%) ter delež izdatkov za izobraževanje (za petino). Nasprotno kot v državah EU-15 pa sta se v Sloveniji gibala deleža izdatkov za skupini rekreacija in raznovrstne dobrine, prvi se je nekoliko zvišal, drugi pa rahlo znižal (če statično opazujemo leti 1999 in 2005).

Tabela 5: Struktura izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo, EU-15, NMS-12, EU-27 ter Slovenija, v %

	EU-15		NMS-12	EU-27	Slovenija	
	1999	2005	2005	2005	1999	2005
Hrana in brezalkoholne pijače	13,9	13,5	22,3	14,6	24,0	16,7
Alkoholne pijače in tobak	2,7	2,2	2,8	2,3	2,9	2,4
Obleka in obutev	6,2	5,8	6,7	5,7	8,6	7,0
Stanovanje, voda, energija	27,6	28,4	21,1	28,2	10,7	23,0
Pohištvo, gosp. oprema, vzdrževanje	6,8	5,8	6,1	5,7	7,0	5,8
Zdravje	3,2	3,2	3,4	3,2	1,7	1,5
Promet	13,4	12,8	12,5	12,5	17,6	15,6
Komunikacije	2,4	2,8	4,2	3,0	2,4	4,0
Rekreacija in kultura	9,8	9,1	7,4	8,9	8,7	9,4
Izobraževanje	0,8	1,0	1,6	1,0	0,7	0,8
Hoteli, kavarne in restavracije	6,1	6,0	5,2	5,7	5,8	4,3
Raznovrstne dobrine in storitve	7,1	9,6	6,7	9,3	9,8	9,3

Vir: EUROSTAT, Statistics database.

V primerjavi z državami EU-27 je povprečno gospodinjstvo v Sloveniji v letu 2005 porabilo večji delež izdatkov za hrano, alkohol, obleko, pohištvo, promet, komunikacije ter rekreacijo. Absolutno gledano Slovenija najbolj presega delež EU-27 pri transportu (za 3,1 odstotne točke oziroma za četrtno) in hrani (za 2,1 odstotne točke oziroma za 14,4%). V relativnem smislu pa se največja razlika v deležu potrošnje pojavi pri skupini komunikacije, saj ta delež v Sloveniji presega evropskega kar za tretjino. Zanimivo, da presegamo delež EU-27 pri komunikacijah, ker to ni posledica manj razvitih novih članic EU, saj smo presegali tudi delež, ki ga namenjajo v EU-15, in je celo za 0,2 odstotne točke nižji od deleža EU-27. Tudi delež pri obleki in obutvi presegamo za relativno veliko (za 23,2%). Nekoliko večji delež pa namenjamo še za skupini alkohol in rekreacija. Največja relativna razlika pri skupinah, kjer v Sloveniji namenjamo nižji delež izdatkov kot v EU-27, se pojavlja v skupini zdravje (kjer namenjamo več kot polovico manjši delež) in hoteli (delež je manjši za četrtno). Absolutno gledano Slovenija najbolj zaostaja za EU-27 v skupini stanovanje (za 5,1 odstotne točke oziroma ima za 18,2% manjši delež). Nekoliko manjši delež namenjamo tudi za izobraževanje. Delež izdatkov, ki ga gospodinjstvo nameni za pohištvo in raznovrstne dobrine, je v Sloveniji na podobni ravni kot v državah EU-27. Če primerjamo Slovenijo z EU-15, so rezultati skoraj enaki kot pri primerjavi z EU-27, razlike niso večje od ene odstotne točke.

V letu 2005 je povprečno slovensko gospodinjstvo porabilo večji delež izdatkov kot povprečno gospodinjstvo novih držav članic za skupine promet, raznovrstne storitve, stanovanje, rekreacija ter obleka. Slovenija absolutno gledano najbolj presega delež NMS-12 pri transportu (za 3,1 odstotne točke oziroma za četrtno). Največja pozitivna razlika v deležu potrošnje pa se v relativnem smislu pojavi pri raznovrstnih dobrinah in storitvah, saj

ta delež pri nas presega povprečje novih držav članic za 39,5%. Za relativno veliko (za 27,3%) presegamo tudi delež za rekreacijo in kulturo.

Če za leto 2005 primerjamo strukturo izdatkov za končno potrošnjo starih držav članic z novimi ugotovimo, da stare članice večji delež izdatkov namenijo za stanovanje (za 7,3 odstotne točke), raznovrstne dobrine in storitve (za 2,9 odstotne točke), rekreacijo in kulturo (za 1,7 odstotne točke), hotele, kavarne in restavracije ter za promet, manjši delež izdatkov pa stare članice dosegajo pri hrani (za 8,8 odstotnih točk), komunikacijah (kljub manjšemu deležu za 1,4 odstotne točke absolutno namenjajo 187 PPS več), obleki, alkoholu, izobraževanju, pohištvu ter zdravju.

Struktura potrošnje slovenskih gospodinjstev je podobna strukturi zahodnoevropskih držav. Ko slovensko strukturo potrošnje primerjamo s strukturo potrošnje EU-27, EU-15 in NMS-12, se kot najvidnejše razlike med vzorci porabe gospodinjstev vseh treh skupin držav izkažejo:

- gospodinjstva novih članic porabijo v povprečju precej več za najosnovnejše dobrine (kot je hrana), kar odraža njihovo nižjo življenjsko raven;
- gospodinjstva starih članic porabijo relativno več za luksuzne dobrine, kot so rekreacija in kultura, restavracije in hoteli ter nakup vozil;
- vzorec porabe slovenskih gospodinjstev je bolj podoben starim kot novim članicam EU;
- od obeh skupin primerjanih držav Slovenija izstopa po nizkem deležu izdatkov za skupini zdravje in stanovanje.

Med državami članicami obstajajo velike razlike v sistemih socialnega in zdravstvenega varstva. Pri nas je uveljavljen neposredni sistem financiranja zdravstvenega varstva, ki dokaj dobro deluje, tako da imajo gospodinjstva majhne izdatke za zdravje iz lastnega žepa.

#### **4 OPREMLJENOST GOSPODINJSTEV S TRAJNIMI DOBRINAMI**

Skoraj vsako gospodinjstvo v Sloveniji razpolaga z nekaterimi trajnimi dobrinami, ki so postale del vsakodnevnega življenjskega standarda že pred desetletji. Največ gospodinjstev v Sloveniji (več kot 90%) je opremljenih s hladilnikom, pralnim strojem, barvnim televizorjem in sesalnikom za prah, sledijo pa jim radijski sprejemnik, mobilni in fiksni telefon ter zamrzovalna skrinja. Na začetku 21. stoletja v Sloveniji ločnico med premožnejšimi in revnejšimi gospodinjstvi predstavljajo naslednje dobrine: videokamera, osebni računalnik, pomivalni stroj, stroj za sušenje perila, mikrovalovna pečica pa tudi osebni avtomobil. V letu 2007 osebni avtomobil poseduje kar 80,1% gospodinjstev, medtem ko kolo srečamo pri 63,5% gospodinjstev. Delež gospodinjstev, ki razpolagajo z osebnim računalnikom znaša 56,9% in se je v obdobju 2000–2007 povečal za 23,4 odstotnih točk oziroma 1,7-krat. Velik delež dosejata tudi pomivalni stroj in mikrovalovna

pečica, ki sta prisotna v več kot 47% gospodinjstev. Stroj za sušenje perila v letu 2007 v povprečju srečamo pri slabi četrtini gospodinjstev, medtem ko videokamero le pri 13,6% gospodinjstev (Tršelič, DZ 8/2006, str 21; tabela 6).

V obdobju 2000–2007 se je najbolj povečal delež posedovanja CD-naprav, in sicer kar petkrat (oziroma za 42,5 odstotnih točk), sledita pa povečanje deleža mikrovalovne pečice (4,3-krat) in pa mobilnega telefona (povečanje 4-krat oziroma za 66,5 odstotnih točk). Veliko povečanje deleža je v tem obdobju prisotno tudi pri stroju za sušenje perila (1,9-krat), videokameri (1,6-krat) in pri pomivalnem stroju (1,6-krat). V letu 2007 ima veliko manj gospodinjstev kot v letu 2000 v lasti moped (zmanjšanje deleža za dobro polovico) in pa šivalni stroj (zmanjšanje deleža za četrtino). Deleži so se nekoliko zmanjšali tudi pri posedovanju fiksnega telefona (za 7,9 odstotnih točk oziroma za 8,7%), radijskega sprejemnika (za 5 odstotnih točk oziroma za 5,3%) ter zamrzovalne skrinje ali omare (za 4,7 odstotne točke oziroma za 5,4%) (tabela 6).

*Tabela 6: Delež gospodinjstev, ki razpolaga s trajnimi potrošnimi dobrinami, Slovenija, 2007, v %*

	2000	2007		2000	2007
Hladilnik	97,2	98,1	Glasbene hi-fi naprave	41,6	51,9
Pralni stroj	96,9	96,7	Viderekorder	45,7	50,3
Barvni televizor	95,3	96,5	Mikrovalovna pečica	10,9	47,4
Sesalnik za prah	86,8	92,0	Pomivalni stroj	30,1	47,3
Radijski sprejemnik	94,1	89,1	Šivalni stroj	57,5	42,9
Mobilni telefon	22,0	88,5	Stroj za sušenje perila	13,0	24,6
Telefon (fiksni)	90,7	82,8	Videokamera	8,5	13,6
Zamrzovalna skrinja (omara)	86,7	82,0	Drugi večji instrumenti	10,4	9,9
Osebni avtomobil	79,0	80,1	Moped	13,9	6,6
Kolo	61,1	63,5	Klavir, pianino	4,9	4,9
Osebni računalnik	33,5	56,9	Motorno kolo	2,1	3,1
CD-naprave	10,7	53,2	Počitniška prikolica	1,4	1,3

*Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal.*

Kot je razvidno iz tabele 7, v letu 2008 telefon (fiksni ali mobilni) in pralni stroj poseduje 96%, barvno televizijo pa 94% gospodinjstev prvega kvintilnega razreda ter povprečno 99% gospodinjstev ostalih kvintilnih razredov. V istem letu delež gospodinjstev, ki ima v lasti osebni računalnik v prvem kvintilnem razredu znaša 37%, v zadnjem pa 87% in se je tako v primerjavi z letom 2005 povečal kar za 8 odstotnih točk pri najrevnejših oziroma za 9 pri najbogatejših. Pri posedovanju osebnega računalnika so med kvintili precej velike razlike deležev, ki naraščajo od prvega do zadnjega kvintilnega razreda.

Osebni avtomobil je ena od najznačilnejših trajnih dobrin pri nas in velikokrat pomeni tudi statusni simbol. V letu 2008 srečamo osebni avtomobil v najrevnejšem kvintilnem razredu v povprečju pri 56% gospodinjstev, v zadnjem in s tem najpremožnejšem razredu pa kar pri 97% gospodinjstev. Še očitnejše razlike med gospodinjstvi prvega in petega kvintilnega razreda pa se pojavijo pri primerjavi povprečnega števila avtomobilov na gospodinjstvo. Večina gospodinjstev v prvem kvintilnem razredu ima samo en avtomobil, v zadnjem kvintilnem razredu pa ima več kot polovica gospodinjstev vsaj dva avtomobila ter dobra desetina gospodinjstev celo tri ali več (Tršelič, DZ 8/2006, str 22; tabela 7).

Zelo zanimivo je tudi vedeti, kolikšen delež gospodinjstev ima lastništvo nad počitniško hišo oziroma drugim stanovanjem, kljub temu da to nista trajni dobrini (sta nepremičnini). Deleži posedovanja počitniške hišice oziroma drugega stanovanja monotono naraščajo od prvega do zadnjega kvintilnega razreda in sicer je v letu 2000 počitniško hišico posedovalo 3% najrevnejših in 18% najpremožnejših gospodinjstev, lastništvo drugega stanovanja pa je imelo 1% najrevnejših in 8% najpremožnejših gospodinjstev (DZ 8/2006 Tršelič, str. 22).

*Tabela 7: Posedovanje trajnih dobrin glede na skupni razpoložljiv dohodek gospodinjstva, Slovenija, v %*

	Telefon (fiksni ali mobilni)		Barvni TV		Pralni stroj		Avtomobil		Osebni računalnik	
	2005	2008	2005	2008	2005	2008	2005	2008	2005	2008
1. kvintil	92	96	92	94	93	96	51	56	29	37
2. kvintil	98	99	98	99	98	99	80	85	47	58
3. kvintil	100	99	99	99	99	99	89	92	56	71
4. kvintil	100	100	99	99	99	100	94	95	66	79
5. kvintil	100	100	98	99	100	99	96	97	78	87

*Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal.*

Glede na tip gospodinjstva v letu 2008 najnižje deleže pri posedovanju telefona, barvnega televizorja in pralnega stroja dosega enočlansko gospodinjstvo in sicer približno 94% (povečanje deleža za 4,4% glede na leto 2005), ostali tipi gospodinjstev pa si te dobrine lastijo skoraj 100%. Z osebnim avtomobilom razpolaga 45% samskih gospodinjstev (povečanje deleža za 6 odstotnih točk oziroma za 15% v obdobju 2005–2008), 77% enostarševskih gospodinjstev z vsaj enim vzdrževanim otrokom (znižanje deleža za 5 odstotnih točk), sledijo pa jim gospodinjstva dveh ali več odraslih brez otrok. Gospodinjstva z dvema odraslima članoma ali več in vsaj enim vzdrževanim otrokom pa z osebnim avtomobilom razpolagajo v vsaj 98%. Prav tako tudi pri posedovanju osebnega računalnika enočlansko gospodinjstvo dosega najnižji delež, in sicer ima osebni računalnik v letu 2008 le 25% enočlanskih gospodinjstev (povečanje deleža za 9 odstotnih točk oziroma za 56%),

sledijo gospodinjstva dveh odraslih brez vzdrževanih otrok (s 40%) in druga gospodinjstva brez otrok (z 71%). Pri vseh ostalih tipih gospodinjstev je delež posedovanja osebnega računalnika vsaj 90%, njihova skupna značilnost pa je, da se v njihovem gospodinjstvu nahajajo vzdrževani otroci, eden ali več (tabela 8). Delež posedovanja osebnega računalnika se pri vseh tipih gospodinjstev zelo hitro povečuje, ker pa samsko gospodinjstvo beleži najnižje deleže posedovanja dobrin so tu tudi povečanja največja.

Tabela 8: Posedovanje izbranih dobrin glede na tip gospodinjstva, Slovenija, v %

	Telefon		Barvni TV		Pralni stroj		Avtomobil		Osebni računalnik	
	2005	2008	2005	2008	2005	2008	2005	2008	2005	2008
Enočlansko gospodinjstvo	91	95	90	94	90	94	39	45	16	25
Dva odrasla brez vzdrževanih otrok	99	99	97	98	98	99	80	85	29	40
Druga gospodinjstva brez vzdrževanih otrok	100	100	99	98	100	100	94	95	57	71
Enostarševsko g. z vsaj enim vzdrževanim otrokom	99	98	99	97	99	98	82	77	78	90
Dva odrasla z vsaj enim vzdrževanim otrokom	99	100	99	99	100	100	96	98	86	94
Druga gospodinjstva z vzdrževanimi otroki	100	100	99	99	100	100	98	99	80	92

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal.

#### 4.1 Dostop do interneta in njegova uporaba

V zadnjih letih se je v Sloveniji dostopnost gospodinjstev do interneta močno povečala. V letu 2009 je v Sloveniji delež gospodinjstev, ki imajo dostop do interneta narasel na 63,9%, kar je 5 odstotnih točk več kot v predhodnem letu ter 17 odstotnih točk več kot leta 2004. Od leta 2005 se delež dostopa gospodinjstev do interneta hitro povečuje (takrat je znašal 48,2%) in je bil do leta 2007 nekoliko nad povprečjem EU, v letih 2008 in 2009 pa je za njim zaostal za 1 odstotno točko (UMAR, 2010, str. 66; tabela 9).

Zelo naglo se v zadnjih letih krepi dostop do interneta po širokopasovnih povezavah, ki poleg večje zanesljivosti in učinkovitosti omogočajo uporabo vrste novih storitev (npr. prenos zvoka in slike). Delež gospodinjstev s širokopasovno povezavo<sup>12</sup> je v letu 2009 dosegel že 56,1%, kar je skoraj 3-krat več kot v letu 2005 (5,5-krat več kot v letu 2004). Hitro rast po letu 2005 je spodbudila predvsem razvezava zanke ISDN-ADSL, s čimer se

<sup>12</sup> Oblike širokopasovnih povezav: xDSL, kabelski dostop, UMTS, druga širokopasovna povezava (npr. optično omrežje).



je povečalo število ponudnikov storitev xDSL. V obdobju 2005–2007 se je delež gospodinjstev z dostopom do interneta prek xDSL povečal za 17 odstotnih točk in je tako leta 2007 znašal 28,6%. Po letu 2007, ko se je rast deleža gospodinjstev s povezavo xDSL precej upočasnila, pridobiva na pomenu kabelski dostop in čedalje ugodnejši dostop po UMTS. Dostop do interneta prek druge širokopasovne povezave (kabel, UMTS, drugo) se je v obdobju 2007–2009 povečal za 16,3 odstotnih točk, in sicer na 35,7%. V obdobju 2006–2008 je imela Slovenija nekoliko višji delež gospodinjstev s širokopasovno povezavo kakor v povprečju EU, vendar se je razlika iz leta v leto zmanjševala in sta se tako v letu 2009 slovenski ter povprečni delež EU izenačila. Po pričakovanjih se kaže nižja dostopnost interneta glede na gostoto poseljenosti prebivalstva v redko naseljenih krajih, a je delež gospodinjstev z internetno povezavo v takšnih naseljih višji kot v povprečju EU (UMAR, 2010, str. 66; tabela 9).

*Tabela 9: Uporaba in dostop do interneta, Slovenija, v %*

	2004	2006	2008	2009
Gospodinjstva z dostopom do interneta	46,9	54,4	58,9	63,9
Gospodinjstva s širokopasovo povezavo	10,2	33,6	49,7	56,1
Dostop do interneta prek xDSL	6,9	21,1	30	30,9
Dostop do interneta prek druge širokopasovne povezave (kabel, UMTS, drugo)	3,3	14,8	25,7	35,7
Dostop do interneta prek brezžične povezave (GPRS, WAP, UMTS)	17,7	24	29	27,4
Modem	23	15,8	5	3,7
ISDN	9,1	6,9	5,3	5,2
Uporabniki interneta <sup>13</sup>				
16–74 let	36,8	50,9	55,9	62
16–34 let	64,9	81,1	88	91,5
35–54 let	32,3	50,2	55,6	65,7
55–74 let	8*	13,8	17,1	22

*Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal, Statistične informacije.*

Opombe: Podatki za vsa leta se nanašajo na prvo četrtletje leta. \*Manj natančna ocena.

V obdobju 2004–2009<sup>14</sup> je Slovenija precej napredovala tudi glede uporabe interneta. Delež uporabnikov interneta v starosti 16–74 let se je leta 2009 ponovno izraziteje povzpел (za 6,1 odstotne točke) na 62%. Tako se je ta delež približal povprečnemu deležu EU, ki je leta 2009 znašal 65%. V zadnjem proučevanem letu pa je bil premik tudi strukturno ugoden, saj se je delež uporabnikov interneta najbolj povečal v populaciji srednjih let (35–54 let), in sicer za 10,1 odstotne točke ter v starejši populaciji (55–74 let). Največji premik, gledano po izobrazbeni strukturi, se je zgodil pri prebivalcih z nizko izobrazbo. V letih 2007 in 2008 smo v primerjavi z EU možnost za širitev premalo izkoristili predvsem pri starejših in manj izobraženih prebivalcih, te razlike pa so se s premikom v letu 2009 na teh področjih zmanjšale. Tako v EU kakor tudi v Sloveniji je največji delež uporabnikov

<sup>13</sup> Tisti, ki so internet uporabljali v zadnjih treh mesecih

<sup>14</sup> Podatki SURS o uporabi IKT v Sloveniji so na voljo od leta 2004.

interneta med mladimi (16–24 let), pri čemer je pri nas njihov delež skozi celotno obdobje nekoliko višji kakor v povprečju EU (razlika v dobro Slovenije pa se z leti povečuje) (UMAR, 2010, str. 66; tabela 9).

## SKLEP

Namen diplomskega dela je bil analizirati zasebno potrošnjo v Sloveniji. V obdobju, za katerega imamo razpoložljive podatke, se je dogajalo precej za gospodinjstva pomembnih stvari, zaradi katerih so ta spremenila svoje potrošniško obnašanje. Tako so lahko zaradi odpiranja finančnih trgov na eni strani razpršila svoje varčevanje v različne oblike, začela varčevati za starost oziroma si omogočila nakup določenih dobrin zaradi večjih možnosti zadolževanja in cenejših posojil. Vse to se kaže tudi v njihovi potrošnji (Ferk, 2007b, str. 48).

V strukturi končne porabe BDP je delež zasebne potrošnje gospodinjstev največji in je leta 2008 v Sloveniji znašal 52%. Zasebna potrošnja v Sloveniji predstavlja nekoliko manjši delež BDP kot v povprečju držav EU. Leta 2008 so slovenska gospodinjstva v povprečju potrošila manjši delež dohodka (84%) kot povprečno gospodinjstvo EU (90,2%). Potrošnja in dohodek na prebivalca sta se v Sloveniji povečevala hitreje kot v povprečju EU, tako smo leta 2008 dosegli 83,3% potrošnje na prebivalca EU. Primerjava sestave razpoložljivega dohodka s povprečjem držav EU pa pokaže, da v Sloveniji pridobimo večji delež dohodka z zaposlitvijo in manjšega z lastnino (UMAR, 2010, str. 27–28).

Vpliv dohodka na izdatke gospodinjstev mi je uspelo potrditi s Keynesovo potrošno funkcijo in potrošno funkcijo permanentnega dohodka. Vpliv dohodka na izdatke gospodinjstev je v skladu s teorijo pozitiven. Ugotavljam, da je za pojasnjevanje gibanja potrošnje v Sloveniji Keynesova potrošna funkcija primernejša, saj je regresijski koeficient (pri vseh uporabljenih podatkovnih bazah) statistično značilen, prav tako regresijska konstanta (izjemoma je le v enem primeru 0,1), determinacijski koeficient pa je visok. Kratkoročna mejna nagnjenost k potrošnji pri Keynesovi potrošni funkciji se giblje med 0,47 in 0,74.

Pri proučevanju potrošnje ne moremo mimo njene strukture, ki je lahko eden izmed pokazateljev blaginje – prebivalci v državah z višjo blaginjo namenjajo namreč manjši delež dohodka za osnovne življenjske potrebščine in več za luksuzne dobrine. V tej smeri se spreminja tudi struktura potrošnje gospodinjstev v Sloveniji – v obdobju od leta 1997 do leta 2007 se je vidno zmanjšal delež izdatkov za hrano ter obleko, povečal pa za t. i. luksuzne dobrine in storitve – komunikacije, rekreacijo in kulturo ter promet, večji delež pa namenjamo tudi za zdravje in izobraževanje.

Struktura potrošnje slovenskih gospodinjstev se vedno bolj približuje povprečni strukturi potrošnje v EU in ji je v letu 2007 že podobna. Vendar so še vedno prisotne razlike v posameznih skupinah; tako v Sloveniji dajemo večji delež od povprečja EU za hrano in alkohol, obleko in obutev ter promet, precej manjši delež pa namenimo za stanovanje, zdravje ter hotele. Večji delež slovenska gospodinjstva, zanimivo, namenjajo tudi za komunikacije ter rekreacijo in kulturo. Struktura potrošnje slovenskih gospodinjstev je bolj podobna strukturi potrošnje starih kot pa novih članic EU. Od obeh skupin primerjanih držav pa Slovenija izstopa po nizkem deležu izdatkov za zdravje in stanovanje.

Skoraj vsako gospodinjstvo v Sloveniji razpolaga z nekaterimi trajnimi dobrinami. Največ gospodinjstev (več kot 90%) v vseh kvintilnih razredih je opremljenih s hladilnikom, pralnim strojem, barvnim televizorjem in sesalnikom za prah, sledijo pa jim dobrine, kot so radijski sprejemnik, telefon ter zamrzovalna skrinja. Dobrene, ki na začetku 21. stoletja predstavljajo ločnico med premožnejšimi in revnejšimi gospodinjstvi, so predvsem videokamera, osebni računalnik, pomivalni stroj, stroj za sušenje perila, mikrovalovna pečica pa tudi osebni avtomobil. Z osebnim avtomobilom se tako istoveti 56% gospodinjstev prvega kvintilnega razreda, medtem ko ga srečamo kar pri 97% petega kvintilnega razreda. Medtem ko delež gospodinjstev, ki ima v lasti osebni računalnik, v najrevnejšem kvintilnem razredu znaša 37%, v zadnjem in s tem najpremožnejšem razredu pa 87%. Najnižje deleže pri posedovanju trajnih dobrin dosegajo enočlanska gospodinjstva, tako z osebnim avtomobilom razpolaga 45% enočlanskih gospodinjstev (največji delež dosegajo gospodinjstva dveh odraslih oseb z otroki in največja gospodinjstva), osebni računalnik pa ima le 25% enočlanskih gospodinjstev (v gospodinjstvu, kjer so prisotni vzdrževani otroci je delež vsaj 90%) (Tršelič, DZ 8/2006, str. 21; tabela 7).

V zadnjem poglavju diplomskega dela pa ugotavljam, da se je v Sloveniji v zadnjih letih dostop gospodinjstev do interneta močno povečal, zlasti delež gospodinjstev s širokopasovno povezavo, kar je bilo sicer značilno tudi za EU kot celoto. Delež gospodinjstev, ki imajo dostop do interneta, je v letu 2009 narasel na 64%. Slovenija je v obdobju 2004–2009 precej napredovala tudi glede uporabe interneta, premik v letu 2009 pa je bil še strukturno ugoden (UMAR, 2010, str. 66).

## LITERATURA IN VIRI

1. Ambrožič P., M., Počkar, G. (2000). *Življenjska raven v Sloveniji in Jugoslaviji ter v državah članicah Evropske skupnosti: Možnosti primerjalne analize v gospodarstvih*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
2. Branson, H. W. (1989). *Macroeconomic Theory and Policy*. New York: Harper and Row, Publishers.
3. Cirman, A., Stanovnik, T. (2000). *Izdatkovna struktura revnejših slovenskih gospodinjstev*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
4. Eurostat (2010a). *Mean consumption expenditure*. Najdeno 15. maja 2010 na spletnem naslovu [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living\\_conditions\\_and\\_social\\_protection/data/database](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database)
5. Eurostat (2010b). *Mean consumption expenditure by household and per adult equivalent*. Najdeno 15. maja 2010 na spletnem naslovu [http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hbs\\_exp\\_t111&lang=en](http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hbs_exp_t111&lang=en)
6. Eurostat (2010c). *Mean consumption expenditure by detailed COICOP level (in PPS)*. Najdeno 15. maja 2010 na spletnem naslovu [http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hbs\\_exp\\_t123&lang=en](http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hbs_exp_t123&lang=en)
7. Evans, K. M. (1969). *Macroeconomic Activity*. New York: Harper and Row, Publishers.
8. Ferk, B. (2007a): *Potrošno in varčevalno obnašanje gospodinjstev v Sloveniji v obdobju 1995–2005* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
9. Ferk, B. (2007b): *Zasebna potrošnja – teoretična izhodišča in analiza potrošnje v Sloveniji v obdobju 1995–2006* (delovni zvezek (11/2007)). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
10. Friedman, M. (1957). *A Theory of the Consumption Function*. Princeton: Princeton University Press.
11. Hadjimatheou, G. (1987). *Consumer Economics after Keynes*. New York: St. Martin's Press.

12. Heathfield, F. D. (1977): *Topics in Applied Macroeconomics*. New York: St. Academic Press.
13. Kuzmin, F. (2002): *Spremembe v strukturi osebne potrošnje kot dejavnik konjunktornih gibanj*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
14. Pfajfar, L. (1998): *Ekonometrija*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
15. Polanec, S. (2005): *Makroekonomija: zapiski predavanj*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
16. Puente, A. (2005). *The European consumer in the enlarged Union. Statistics in focus: Population and social conditions, 2*. Luxembourg: EUROSTAT.
17. Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D. (2002). *Ekonomija*. Ljubljana: GV založba, Zagreb: Mate.
18. Senjur, M. (2001). *Makroekonomija*. Maribor: MER.
19. Stanovnik, T. (1993): *Analiza socialnoekonomskega položaja slovenskih gospodinjstev v letih 1978, 1983 in 1988*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
20. Stanovnik, T., Stopnik, N. (2002). *Boj proti revščini in socialni izključenosti: 2. knjiga: Primer Slovenije*. Budimpešta: Mednarodna organizacija dela.
21. Statistični urad RS (1999). *Statistični letopis RS 1999*. Ljubljana: SURS.
22. Statistični urad RS (2000). *Statistični letopis RS 2000*. Ljubljana: SURS.
23. Statistični urad RS (2001). *Statistični letopis RS 2001*. Ljubljana: SURS.
24. Statistični urad RS (2002). *Statistični letopis RS 2002*. Ljubljana: SURS.
25. Statistični urad RS (2003). *Statistični letopis RS 2003*. Ljubljana: SURS.
26. Statistični urad RS (2004). *Statistični letopis RS 2004*. Ljubljana: SURS.
27. Statistični urad RS (2005). *Statistični letopis RS 2005*. Ljubljana: SURS.
28. Statistični urad RS (2006). *Statistični letopis RS 2006*. Ljubljana: SURS.
29. Statistični urad RS (2007). *Statistični letopis RS 2007*. Ljubljana: SURS.

30. Statistični urad RS (2008). *Statistični letopis RS 2008*. Ljubljana: SURS.
31. Statistični urad RS (2009). *Statistični letopis RS 2009*. Ljubljana: SURS.
32. Statistični urad RS (2010a). *BDP, četrtletni podatki, Slovenija, metodološka pojasnila*. Najdeno 10. marca 2010 na spletnem naslovu  
[http://www.stat.si/doc/metod\\_pojasnila/03-002-MP.htm](http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/03-002-MP.htm)
33. Statistični urad RS (2010b). *Bruto investicije, 1995–2007*. Najdeno 28. junija 2010 na spletnem naslovu  
[http://www.stat.si/doc/vsebina/03/BrutoInvesticije\\_1995-2007\\_SLO.xls#'1'!A1](http://www.stat.si/doc/vsebina/03/BrutoInvesticije_1995-2007_SLO.xls#'1'!A1)
34. Statistični urad RS (2010c). *Delež gospodinjestev, ki razpolagajo s trajnimi potrošnimi dobrinami, 2007*. Najdeno 7. julija 2010 na spletnem naslovu  
[http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0811203S&ti=Dele%9E+gospodinjstev%2C+ki+razpolagajo+s+trajnimi+potro%9Animi+dobrinami%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem\\_soc/08\\_zivljenjska\\_raven/08112\\_poraba\\_gospodinjestev/&lang=2](http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0811203S&ti=Dele%9E+gospodinjstev%2C+ki+razpolagajo+s+trajnimi+potro%9Animi+dobrinami%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08112_poraba_gospodinjestev/&lang=2).
35. Statistični urad RS (2010č). *Končna potrošnja gospodinjestev, 1995–2008*. Najdeno 28. junija 2010 na spletnem naslovu  
[http://www.stat.si/doc/vsebina/03/Koncna\\_potrosnja\\_gospodinjestev\\_1995-2008\\_SLO.xls](http://www.stat.si/doc/vsebina/03/Koncna_potrosnja_gospodinjestev_1995-2008_SLO.xls)
36. Statistični urad RS (2010d). *Posedovanje izbranih dobrin glede na skupni razpoložljiv dohodek gospodinjstva, Slovenija, letno*. Najdeno 2. julija 2010 na spletnem naslovu  
[http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0823607S&ti=Posedovanje+izbranih+dobrin+glede+na+skupni+razpolo%9Eljivi+dohodek+gospodinjstva%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem\\_soc/08\\_zivljenjska\\_raven/08236\\_zivlj\\_pogoji/&lang=2](http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0823607S&ti=Posedovanje+izbranih+dobrin+glede+na+skupni+razpolo%9Eljivi+dohodek+gospodinjstva%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08236_zivlj_pogoji/&lang=2).
37. Statistični urad RS (2010e). *Posedovanje izbranih dobrin glede na tip gospodinjstva, Slovenija, letno*. Najdeno 2. julija 2010 na spletnem naslovu  
[http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0823608S&ti=Posedovanje+izbranih+dobrin+glede+na+tip+gospodinjstva%2C++Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem\\_soc/08\\_zivljenjska\\_raven/08236\\_zivlj\\_pogoji/&lang=2](http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0823608S&ti=Posedovanje+izbranih+dobrin+glede+na+tip+gospodinjstva%2C++Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08236_zivlj_pogoji/&lang=2)
38. Statistični urad RS (2010f). *Povprečna porabljenjena denarna sredstva gospodinjstev, Slovenija, letno*. Najdeno 15. aprila 2010 na spletnem naslovu  
<http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0811201S&ti=Povpre%9E8na+porabljenjena+denarna+sredstva+gospodinjstev%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem>

[m\\_soc/08\\_zivljenjska\\_raven/08112\\_poraba\\_gospodinjstev/&lang=2](http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0811205S&ti=Povpre%27na+porabljen+a+sredstva+gospodinjstev%2C+po+kvintilih%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08112_poraba_gospodinjstev/&lang=2)

39. Statistični urad RS (2010g). *Povprečna porabljena sredstva gospodinjstev po kvintilih, Slovenija, letno*. Najdeno 1. julija 2010 na spletnem naslovu [http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0811205S&ti=Povpre%27na+porabljen+a+sredstva+gospodinjstev%2C+po+kvintilih%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem\\_soc/08\\_zivljenjska\\_raven/08112\\_poraba\\_gospodinjstev/&lang=2](http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0811205S&ti=Povpre%27na+porabljen+a+sredstva+gospodinjstev%2C+po+kvintilih%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08112_poraba_gospodinjstev/&lang=2)
40. Statistični urad RS (2010h). *Statistične informacije 2004: Uporaba in dostop do interneta*. Najdeno 20. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/doc/statinf/29-si-105-0401.pdf>
41. Statistični urad RS (2010i). *Statistične informacije 2005: Uporaba in dostop do interneta*. Najdeno 20. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/doc/statinf/29-SI-105-0601.pdf>
42. Statistični urad RS (2010j). *Statistične informacije 2006: Uporaba in dostop do interneta*. Najdeno 20. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/doc/statinf/29-SI-105-0702.pdf>
43. Statistični urad RS (2010k). *Temeljni agregati BDP, Izdatkovna struktura BDP, četrtletni podatki*. Najdeno 15. aprila 2010 na spletnem naslovu [http://www.stat.si/pxweb/Database/Ekonomsko/03\\_nacionalni\\_racuni/10\\_03002\\_BDP\\_cetrletni/10\\_03002\\_BDP\\_cetrletni.asp](http://www.stat.si/pxweb/Database/Ekonomsko/03_nacionalni_racuni/10_03002_BDP_cetrletni/10_03002_BDP_cetrletni.asp)
44. Statistični urad RS (2010l). *Temeljni agregati nacionalnih računov 1995–2008, Izdatkovna struktura BDP 1995–2008*. Najdeno 28. junija 2010 na spletnem naslovu [http://www.stat.si/doc/vsebina/03/BDP\\_1995-2008\\_temagr\\_SLO.xls](http://www.stat.si/doc/vsebina/03/BDP_1995-2008_temagr_SLO.xls)
45. Statistični urad RS (2010m). *Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije*. Najdeno 14. julija 2010 na spletnem naslovu [http://www.stat.si/tema\\_ekonomsko\\_infdruzba\\_informacijsko.asp](http://www.stat.si/tema_ekonomsko_infdruzba_informacijsko.asp)
46. Thomas, R.L. (1985). *Introductory Econometrics*. London: Longman.
47. Tobin, J. (1987). *Essays in Economics Volume2 – Consumption and Econometrics*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
48. Tršelič S., A. (2001). *Analiza obnašanja gospodinjstev v obdobju 1997–2000* (delovni zvezek (8/2001)). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

49. Tršelič S., A. (2006). *Vzorci trošenja gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji* (delovni zvezek (8/2006)). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
50. Tršelič S., A. (2006). *Metodološke značilnosti ankete o porabi gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji* (delovni zvezek (7/2006)). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
51. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (2003). *Poročilo o človekovem razvoju Slovenija 2002/2003*. Ljubljana: UMAR.
52. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (2006). *Socialni razgledi 2006*. Ljubljana: UMAR.
53. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (2010). *Socialni razgledi 2009*. Ljubljana: UMAR.
54. Zalar, P. (2002). *Ocenjevanje potrošne funkcije slovenskega gospodarstva* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.